

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
dla Gminy Jasień na lata 2013 – 2016**

Opracowanie:
mgr Dorota Kasprzak
mgr Zbigniew Kasprzak

I. WSTĘP

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

IV.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

IV.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

V.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

a) dokumenty o charakterze strategicznym:

b) opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy:

c) innych dokumentów:

V.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

V.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

V.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

V.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

VII.1 Priorytety programu opieki

VII.2 Kierunki działań programu opieki

VII.3 Zadania programu opieki

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

XII. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków woj. lubuskiego

Załącznik nr 2: Wykaz obiektów ujętych w ewidencji zabytków woj. lubuskiego

Załącznik nr 3: Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków woj. lubuskiego

Załącznik nr 4: Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków woj. lubuskiego

Załącznik nr 5: Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków woj. lubuskiego

Załącznik nr 6: Miejsowości historyczne gminy Jasień

I. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory oraz osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

W działaniach samorządów lokalnych, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy).

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jej atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Miejską, w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program może być wykorzystywany przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym.

Opracowanie i uchwalenie gminnego programu opieki nad zabytkami nie powinno być traktowane wyłącznie jako realizacja przez gminę zadania ustawowego. Programy mają bowiem służyć rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Inne ważne cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazane przez ustawodawcę sprawiają, że program ten może pełnić ważną rolę społeczną, a jego konsekwentna realizacja stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy.

Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania powinny być

skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenia dostępności do nich mieszkańców i turystów. Jednocześnie mogą przyczynić się do atrakcyjności regionu, podniesienia konkurencyjności oferowanych produktów turystycznych, a także szerszego od dotychczasowego wykorzystania potencjału związanego z zachowanym dziedzictwem kulturowym.

Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, może też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej, minimalizując niektóre negatywne skutki globalizacji.

Współpraca środowisk samorządowych i konserwatorskich przy realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinna przynieść wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, poprawa stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu burmistrz co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Przyjęte założenia struktury i formy opracowania opierają się na wytycznych rekomendowanych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków – „Gminny Program Opieki nad Zabytkami. Poradnik Metodyczny”. Podstawą merytoryczną dla warstwy dokumentacyjnej związanej z historią i dziedzictwem kulturowym na terenie gminy Jasień są informacje zawarte w istniejącej dokumentacji obiektów zabytkowych, w tym karty rejestrowe Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, oraz informacje własne.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Jasień na lata 2013-2016 jest dokumentem uzupełniającym do innych aktów planowania w gminie (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jasień, obowiązujące Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego każdego z sołectw, Strategia zrównoważonego rozwoju gminy miejsko-wiejskiej Jasień).

Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych.

Program stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Program ma określić swego rodzaju stan idealny, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami: wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych.

Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Jasień, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Istotnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców Gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Materiał niniejszy zawiera główne obszary opieki nad zabytkami, część programowa: wizję, cele, kierunki działań oraz działania, a także zasady monitorowania uwarunkowania realizacyjne – zestawienie podstawowych źródeł finansowania.

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami), burmistrz został zobligowany do założenia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Jasień i sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jasień.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jasień przyjmuje Rada Miejska, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w myśl art. 87 ust. 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jasień jest ogłaszany w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym, zgodnie z art. 87 ust. 4 w/w ustawy.

Jednocześnie w/w ustawa w art. 87 ust 5 precyzuje, iż z realizacji Gminnego Programu Burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy i przekazuje Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Głównym założeniem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jasień na lata 2013-2016 jest świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczyni się do upowszechniania kultury, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania tradycji regionalnych i podniesienia atrakcyjności turystycznej podregionu.

Zakładanym efektem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Jasień będzie poprawa stanu obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, podniesienie ich rangi oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co może wpłynąć na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa.

Narzędziem zmierzającym do osiągnięcia założonych efektów jest ustalenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z zachowaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa Gminy Jasień.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

1. Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, w której zgodnie z art. 5, art. 6 ust.1 i art.86 ochrona zabytków należy do zadeklarowanych obowiązków państwa i każdego obywatela.

2. Głównym aktem prawny regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003, Nr 162 poz.1568 z późniejszymi zmianami). Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków (art.3, 6): Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową.

- Zabytki nieruchome są to krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.
- Zabytki ruchome są to dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne (militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order), wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- Zabytki archeologiczne są to pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury. Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 ustawy o ochronie zabytków definiuje w zamkniętym katalogu następujące formy ochrony zabytków:

1. wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków; Zgodnie z art. 9. ust.1 do

rejestrze zabytków (...) wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. (art. 9 ust.2) Zgodnie z art. 10. ust. 1 do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę (art. 10 ust.2). Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661).

2. uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;

3. utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się pod względem krajobrazowym terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ponadto uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu innych obowiązujących ustawach:

- Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn.zm.) zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

Oprócz pkt. 9, odnoszącego się bezpośrednio do ochrony i opieki nad zabytkami, wymienione powyżej sprawy, niosą ze sobą ogromne możliwości związane z szeroko

pojętą ochroną zabytków, a także umożliwiają nawiązanie formalnej współpracy z organizacjami, mającymi zapisaną w swym statucie opiekę nad zabytkiem.

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. 2012 r., poz. 647 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 , Nr 151, poz. 880 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 406),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r, o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 987),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz.U.z 2012 r. poz., 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Jasień na lata 2013-2016 koresponduje z założeniami dokumentów programowych województwa lubuskiego oraz dokumentami krajowymi.

IV.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami – relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami sporządzanymi na poziomie krajowym:

a) z tezami do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Celem programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Dokument ten określa kierunki działań i zadania, które winny być podjęte dla realizacji zamierzonego celu.

Do czasu zakończenia prac nad Programem opieki nad zabytkami gminy Jasień na lata 2013-2016 nie ukończono prac nad programem krajowym, przyjęto jednakże poniżej przedstawione założenia, które będą wchodziły w jego zakres:

1. Sfera ochrony zabytków dotycząca postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w której wskazano siedem podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere*,
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

2. Uwarunkowania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami:

- określenie stanu zabytków ruchomych i nieruchomych, zabytków archeologicznych i techniki, a także ocena i stan krajowych zasobów pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa
- ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, stanu uregulowań prawnych, organizacyjnych i finansowych

3. Działania o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, polityką przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa
- przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz wprowadzenie jej do polityk sektorowych

4. System finansowania:

- stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej

5. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania. Ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych

6. Kształcenie i edukacja, kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników

7. Współpraca międzynarodowa

b) Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Narodowym Programem Kultury „Ochrona Zabytków Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. Przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004r. jest dokumentem, w

którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Instrumentami wdrażania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury są narodowe programy kultury. Jednym z kilku programów poświęconym działaniom podejmowanym w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Główną przesłanką do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie zasobów dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Celem strategicznym programu jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków rozwoju i ochrony dziedzictwa kulturowego,
- zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

c) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego - projekt na etapie konsultacji, który zastąpi między innymi obecnie obowiązującą *Narodową Strategię Rozwoju Kultury*. Dokument powstał w odpowiedzi na kluczowe wyzwanie rozwojowe dotyczące wzrostu kapitału społecznego Polski, które zostało zidentyfikowane w raporcie „Polska 2030, wyzwania rozwojowe”.

- Strategia obejmuje swym zakresem m.in. „potencjał kreatywny i kulturowy; edukację kulturalną i medialną, tworzenie sprzyjających warunków dla twórczości artystycznej, rozwój infrastruktury kultury, ochronę dziedzictwa kulturowego, digitalizacja, udostępnianie dóbr kultury.
- Dla realizacji zadań dotyczących sfery dziedzictwa narodowego istotne znaczenie mają zapisy Celu 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego. Cel ten będzie realizowany przez następujące priorytety:
  - 4.1.1. Tworzenie warunków dla wzmocnienia tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
  - 4.1.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego i przyrodniczego,
  - 4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dziedzictwa kulturowego.
  - W ramach działań priorytetu 4.1.1. dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego istotne są:
    - wspieranie działań dotyczących kultywowania tradycji oraz rozwijania nowych umiejętności i praktyk w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego;
    - poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa (działania infrastrukturalne, e-galerie, e-muzea).

Działania te mają służyć wzmocnieniu i odkrywaniu tradycji i tożsamości (w tym lokalnej) oraz podnoszeniu świadomości regionalnej i umiejętności dostrzegania wartości dziedzictwa kulturowego.

Dla formułowania zapisów wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami największe znaczenie posiadają działania wskazane w ramach priorytetu 4.1.2.:

- wspieranie działań służących ochronie i zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- wypracowanie i wdrożenie spójnego systemu ochrony zabytków;
- wzmocnianie postrzegania dziedzictwa i krajobrazu w kategoriach dobra wspólnego i potencjału rozwojowego;
- wspieranie działań służących uwzględnianiu ochrony krajobrazu kulturowego i przyrodniczego w planowaniu strategicznym i operacyjnym (m.in. plany zagospodarowania przestrzennego);
- wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych.

Działania te są ukierunkowane na wzmacnianie potencjału dziedzictwa kulturowego poprzez wspomaganie ochrony i zachowania zasobów, wypracowania i wdrożenia spójnego systemu ochrony zabytków oraz edukację na rzecz uznania wagi dziedzictwa.

Działania wskazane w priorytecie 4.1.3 dotyczą upowszechniania dostępu do zasobów dziedzictwa:

- wzmocnienie procesu digitalizacji zasobów oraz ujednolicanie standardów i zasad udostępniania;
- wyrównywanie dostępu do dziedzictwa przez cyfryzację, w tym zniesienie barier dla osób wykluczonych cyfrowo;
- wspieranie obecności zdigitalizowanych zbiorów polskiej kultury na międzynarodowych portalach;
- opracowanie i wdrożenie regulacji prawnych dotyczących narodowego zasobu audiowizualnego, w tym stworzenie systemu archiwizowania i udostępniania zasobów dziedzictwa audiowizualnego i audialnego, w tym treści „digital born”, (ustawa o narodowym zasobie archiwalnym);
- udostępnianie zcyfrowanych przez instytucje publiczne zbiorów w sieci do celów edukacyjnych.

d) Ochrona walorów kulturowych i historycznych na podstawie Ustawy o Ochronie Przyrody i Ochronie Środowiska

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. nr 92, poz. 880 z późn. zm.) uwzględnia potrzebę ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego na terenach objętych ochroną z mocy cytowanej ustawy.

Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r., Nr 25 poz. 150 z późniejszymi zmianami), uwzględnia potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego ukierunkowaną głównie na zachowanie wartości kulturowych powierzchni ziemi, w tym zabytków archeologicznych, oraz ochronę dóbr kultury znajdujących się w sąsiedztwie inwestycji, których realizacja umocowana jest także w prawie dotyczącym ochrony środowiska.

e) Aktualizacja Raportu o systemie ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989, pod redakcją Jacka Purchli, KOBIDZ 2009, zawiera postulaty skierowane bezpośrednio do trzech grup docelowych, pełniących kluczową rolę w ochronie dziedzictwa. Są to:

a. Specjaliści (służby konserwatorskie, służby mundurowe, edukatorzy muzealni, pedagodzy, wykładowcy), których zadaniem ma być:

- opracowanie wspólnej strategii w edukacji o dziedzictwie podmiotów zainteresowanych problematyką (także zacieśnienie współpracy między MKiDN wraz z podległymi jemu instytucjami a MEN),
- wymiana wiedzy i doświadczeń ze specjalistami z Europy,
- opracowanie systemu szkoleń skierowanych do grup specjalistów, podnoszących poziom ich wiedzy i kwalifikacji, umożliwiający bardziej skuteczny i efektywny sposób ich działania na rzecz ochrony dziedzictwa i zarządzania nim,
- prowadzenie kampanii informującej specjalistów o zasadności działań edukatorskich dotyczących dziedzictwa kulturowego,
- określanie standardów, jakie powinny spełniać działania edukatorskie prowadzone przez specjalistów i kierowane do społeczeństwa, oraz opracowanie systemu wspierania, wyróżniania i nagradzania podmiotów spełniających te standardy (dofinansowania, szkolenia).

b. Społeczeństwo (w tym organizacje pozarządowe)

- promocja i ułatwianie procesu włączania się społeczeństwa w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego,
- profesjonalizacja działań organizacji pozarządowych. Tworzenie instrumentów edukacji o dziedzictwie obsługiwanych przez organizacje pozarządowe. Opracowanie systemu szkoleń dla organizacji pozarządowych. Określanie standardów działań organizacji pozarządowych oraz opracowanie systemu wspierania, wyróżniania i nagradzania podmiotów spełniających te standardy (dofinansowania, szkolenia),
- rozbudowa systemu informacji oraz baz danych o dziedzictwie kulturowym dostępnych przez Internet z wypracowaniem form prezentacji przystępnych i atrakcyjnych dla odbiorców,
- prowadzenie kampanii społecznej w oparciu o hasła „poznawać, chronić, promować i tworzyć”, ukazującej korzyści wynikające z posiadanego dziedzictwa i roli jaką może ono pełnić w nowoczesnym społeczeństwie obywatelskim,
- promocja dobrych praktyk w zakresie pozytywnej roli obywateli na rzecz ochrony i właściwego wykorzystania dziedzictwa (odwołania do zasług Polaków w ochronie dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie potencjału polskiego dziedzictwa). Promocja współczesnych twórców i naukowców nawiązujących w swojej pracy do dziedzictwa kulturowego (sztuka, wzornictwo, planowanie przestrzenne).

c. Właściciele i zarządcy

- opracowanie systemu szkoleń skierowanych do grupy właścicieli i zarządców informujących o potencjale społeczno-ekonomicznym dziedzictwa kulturowego oraz podnoszących poziom wiedzy w zakresie właściwego zarządzania dziedzictwem,

- określanie standardów, jakie powinny spełniać działania zarządców i właścicieli w celu udostępniania zabytków społeczeństwu, oraz opracowanie systemu wspierania, wyróżniania i nagradzania podmiotów spełniających te standardy (dofinansowania, szkolenia),
- promocja standardów właściwie realizowanej opieki nad zabytkami poprzez organizowanie konkursów dla właścicieli i posiadaczy zabytków dobrze zarządzanych
- oraz prezentowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

IV. 2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

IV.2.1. Dokumenty związane z dziedzictwem kulturowym o zasięgu wojewódzkim:

a) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego nr XXXVII/272/2002 z dnia 2 października 2002 roku. (Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego nr 105, poz. 1279 z dnia 18 listopada 2012 roku).

O dziedzictwie kulturowym mówi cel główny Strategii nr 4: *Efektywne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego*. Cele operacyjne, które sobie stawia, to: rozwijanie świadomości proekologicznej, wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki, skuteczna promocja walorów turystycznych i system informacji turystycznej, rozwój usług kulturalnych, zdrowotnych i sportowych dla mieszkańców regionu i gości zagranicznych.

Obecnie Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego jest aktualizowany, poddany konsultacjom – Projekt *Zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego* (Uchwała nr XXII/191/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dn. 21 marca 2012 w sprawie uchwalenia zmian *PZPWL*), sporządzony został w związku z potrzebą dostosowania do nowych wymogów i potrzeb pierwszej edycji tego dokumentu. Projekt ten postuluje podjęcie działań w celu zapewnienia ładu przestrzennego na terenie gminy poprzez racjonalizację, uporządkowanie użytkowania przestrzeni i zapobiegania jej degradacji; wykorzystanie położenia gminy o naturalnych i bardzo ciekawych zasobach przyrodniczych i kulturowych do rozwoju turystyki i rekreacji oraz związanych z nim usług. wspieranie działań na rzecz zwiększenia tożsamości regionalnej; wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki; promocja walorów turystycznych i stworzenie systemu informacji turystycznej; poprawa jakości stanu środowiska przyrodniczego.

Postuluje podjęcie działań w celu zapewnienia ładu przestrzennego na terenie gmin poprzez racjonalizację, uporządkowanie użytkowania przestrzeni i zapobiegania jej degradacji; wykorzystanie położenia gmin o naturalnych i bardzo ciekawych zasobach przyrodniczych i kulturowych do rozwoju turystyki i rekreacji oraz związanych z nim usług. wspieranie działań na rzecz zwiększenia tożsamości regionalnej; wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki; promocja walorów turystycznych i stworzenie systemu informacji turystycznej; poprawa jakości stanu

środowiska przyrodniczego. rewaloryzacja i rewitalizacja krajobrazu kulturowego powinna być spleciona z polityką proekologiczną (w tym ochroną przyrody), przestrzenną i architektoniczną. Konieczne jest włączenie zabytków w procesy gospodarcze województwa, pogłębienie wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego, stworzenie systemu informacji, monitoringu i zarządzania zabytkami. W obrębie gminy Jasień postulowane jest utworzenie parku kulturowego w Wicinie, obejmującego grodzisko z okresu kultury łużyckiej.

b) Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego do roku 2020 roku uchwalona została przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr XXXII/319/2012 w dniu 19 listopada 2012 r.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 stanowi najważniejszy dokument samorządu województwa, określający kierunki rozwoju regionalnego i wskazujący obszary szczególnej interwencji. Łączy w sobie diagnozę stanu regionu, stojące przed nim wyzwania rozwojowe i aspiracje jego mieszkańców. Strategia funkcjonować będzie jako plan postępowania władz regionalnych, tak w procesie zarządzania województwem, jak i w inicjowaniu oraz rozwijaniu mechanizmów współpracy pomiędzy samorządem terytorialnym, sferą biznesową i mieszkańcami województwa. Uwzględnienie w Strategii dokumentów planistycznych szczebla międzynarodowego i krajowego gwarantuje skorelowanie procesów rozwojowych województwa lubuskiego z podstawowymi założeniami europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego.

c) Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego uchwalona została przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr XX/142/2004 z dnia 28 czerwca 2004 r.

Cele ustalone w tym dokumencie przewidują zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez ochronę i efektywne podnoszenie jego atrakcyjności w drodze zintegrowania działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki.

d) Lubuska Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2006-2013 została przyjęta uchwałą XXXVIII/276/2006 Sejmiku Województwa lubuskiego z dnia 6 lutego 2006. Jest to dokumenty planistyczny określający główne priorytety polityki Regionu w zakresie turystyki. Wyznacza on 5 obszarów priorytetowych: 1. rozwój produktów turystycznych Ziemi Lubuskiej, 2. rozwój nowoczesnej infrastruktury, 3. wsparcie marketingowe, 4. rozwój zasobów ludzkich na potrzeby turystyki Ziemi Lubuskiej, 5. wsparcie instytucjonalne.

Strategia zakłada wzrost konkurencyjności produktów turystycznych Ziemi Lubuskiej m.in. poprzez kształtowanie przestrzeni oraz rozwój nowoczesnej infrastruktury turystycznej, w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, a także poprzez rozwój i modernizację bazy turystycznej oraz transportu i komunikacji. Działaniem priorytetowym jest stworzenie spójnego i skutecznego systemu marketingowego w turystyce regionu oraz przygotowanie i wspomaganie rozwoju profesjonalnej kadry na potrzeby turystyki Ziemi Lubuskiej. Niezwykle istotne dla gminy Jasień może być kształtowanie i rozwój mikro przestrzeni turystycznych (miejsc, atrakcji punktowych, potencjalnych użytków turystycznych).

Kształtowanie odbywa się przez rekultywację i rewaloryzację terenów przemysłowych rewitalizację układów urbanistycznych oraz cennych obiektów zabytkowych; rozwój ośrodków turystyki specjalistycznej; turystyki aktywnej i przyrodniczej.

e) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2009 – 2012.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2009 – 2012 został przyjęty uchwałą nr XXXI/287/2008 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 grudnia 2008 roku.

Jednym z dwóch zasadniczych celów strategicznych Programu jest ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego województwa. Działania podjęte w tym zakresie to: wspieranie badań naukowych nad zabytkami, historią regionu oraz opracowań badawczych, także wykonywanych dla potrzeb planowania przestrzennego, programów ochrony dziedzictwa kulturowego gmin i powiatów, aktualizacja kart ewidencyjnych i adresowych, uzupełnienie ewidencji zabytków, Budowa bazy informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego:

Drugim celem strategicznym jest włączanie zabytków w procesy gospodarcze. Działaniami prowadzącymi do tego celu są: zagospodarowanie zabytków nieużytkowanych (obszarów przemysłowych, zabytków rezydencjonalnych, opracowanie programów rewitalizacji stosowanie zachęt dla inwestorów w postaci ulg podatkowych, kredytów preferencyjnych pomocy publicznej itp.) oraz kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazu kulturowego, rewaloryzacja i rewitalizacja zespołów urbanistycznych poprzez ochronę konserwatorską i rewaloryzację i rewitalizację układów urbanistycznych, ruralistycznych i krajobrazu kulturowego

IV.2.2. Dokumenty związane z dziedzictwem kulturowym o zasięgu powiatowym:

a) Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Żarskiego.

Strategię Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Żarskiego 2003 – 2012 przyjęto uchwałą Rady Powiatu Żarskiego nr XIV/85/2003 z dnia 30 grudnia 2003 roku. Na podstawie analizy SWOT dla powiatu żarskiego ustalono cele dla rozwoju powiatu, którymi mają być integracja regionu, współpraca transgraniczna, zrównoważony rozwój.

b) Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Żarskiego na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2019 przyjęty Uchwałą Nr XIII/81/2011 Rady Powiatu Żarskiego z dnia 29 listopada 2011 r.

Opisuje on perspektywiczny rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki w relacji do środowiska. Wyodrębnionych w nim zostało sześć głównych priorytetów, z czego istotnym dla niniejszego opracowania jest priorytet piąty dotyczący ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody oraz szósty, dotyczący edukacji ekologicznej

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9. Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2001 Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami). Zadanie ochrony i opieki nad zabytkami jest realizowane w oparciu o Gminny Program Ochrony Zabytków, jak i również w połączeniu z innymi zadaniami w tym zwłaszcza w sprawach ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody (art. 7 ust. 1 pkt. 9). Zadania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wykonywane są też w ramach właściwości Rady Miejskiej jakimi jest zwłaszcza uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Problematyka ochrony środowiska kulturowego uwzględniana jest w aktach stanowionego prawa miejscowego jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzane zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami). Dokumentem wyjściowym jest „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, które – nie będąc aktem prawa miejscowego, nakreśla politykę przestrzenną gminy w zakresie zachowania i ochrony środowiska kulturowego. Bardziej szczegółowe ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego zawierają plany zagospodarowania przestrzennego.

Gmina oprócz pojedynczych, cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomych figurujących w ewidencji LWKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy.

a) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Gminy Jasień, 2012: ustalenia studium zagospodarowania przestrzennego ograniczają wprowadzanie elementów i obiektów dysharmonizujących przestrzeń (poza dopuszczeniami wynikającymi z przepisów odrębnych), a także regulują zasady zagospodarowania oraz parametry i wskaźniki zabudowy, obowiązujące dla wszystkich jednostek planistycznych przeznaczonych pod zainwestowanie, uznaje się je, w połączeniu z wymogami przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków, za wystarczające z

punktu widzenia zapewnienia ochrony wartości kulturowych oraz zabytków. W związku z powyższym odstępuje się od wyznaczania stref ochrony konserwatorskiej

b) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy miejsko-wiejskiej Jasień,
Załącznik do uchwały Nr XXXVII/260/2002 z dnia 28 maja 2002 r.

W zakresie opieki i ochrony zabytków Strategia stwierdza, że we wszystkich wsiach gminy zachowane zostały układy ruralistyczne, charakteryzujące się dobrym stanem zabudowy, czytelnym układem ruralistycznym, występowaniem zabudowy o wysokich walorach architektonicznych i kulturowych, warter zachowania i ochrony. Postuluje się opracowanie mapy turystycznej i przewodnika dla gminy (ścieżki rowerowe i edukacyjne, szlak turystyczne); opracowanie programu rozwoju infrastruktury turystycznej i jego szeroka promocja; promocja wartości kulturowych poprzez historię regionu (Wicina wizytówką gminy); oznakowanie atrakcji turystycznych gminy; opracowanie kompleksowego systemu promocji gminy z wykorzystaniem wszelkich dostępnych środków przekazu, wykorzystanie wartości kulturowych, historycznych zabytków dla promocji regionu;

Należy nadmienić, że gmina posiada szereg opracowanych dokumentów o randze planistycznej i strategicznej (między innymi: ww. strategię rozwoju, program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami), ujmujących program rozwoju gminy w perspektywie ubiegłych 10 lat w kontekście: ochrony walorów przyrodniczych, infrastruktury społecznej i technicznej oraz aktywności gospodarczych. W związku z nowymi realiami oraz wymaganiami ustawowymi dokumenty te wymagają pilnej aktualizacji.

W latach 2008 -2010 w gminie uchwalono plany odnowy miejscowości: Jasień, Budziechów, Jabłoniec, Guzów, Lisia Góra, Bronice, Wicina, Świbna.

Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem strategicznym określającym rozwój wsi w sferze społeczno - gospodarczej na lata 2010 - 2017, poprzez realizację zadań ujętych w dwie grupy: działania inwestycyjno- remontowe oraz działania społeczno - kulturalne. Sporządzenie i uchwalenie takiego aktu stanowi niezbędny warunek przy aplikowaniu o środki finansowe w ramach „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich” działanie „Odnowa i rozwój wsi”, jak również stanowi wytyczne dla władz gmin przy opracowaniu kierunków rozwoju przynależnych do nich miejscowości *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. Nr 38, poz. 220).*

V.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Położenie ogólne

Gmina Jasień położona jest w południowo zachodniej części województwa lubuskiego i wchodzi w skład powiatu Żary.

Pod względem administracyjnym graniczy: od północnego wschodu (NE) z gminą Nowogród Bobrzański, od wschodu (E) z gminą Żary, od południa (S) z gminą Lipinki Łużyckie, od południowego zachodu (SW) z gminą Tuplice i od zachodu (W) i północy (N) z gminą Lubsko.

Położenie gminy określają następujące współrzędne geograficzne:

51° 50' szerokości geograficznej północnej – kraniec północny (za drogą Nowa Wieś – Krzywa),

51° 41' szerokości geograficznej północnej – kraniec południowy (na południe od Lipska Żarskiego)

15° 08' 7" długości geograficznej wschodniej – kraniec północny (na wschód od Rozdroża Zabłocie)

14° 55' długości geograficznej wschodniej – kraniec zachodni (na zachód od Jurzyna)

Obszar gminy ma kształt nieregularny. Jest znacznie wydłużony z kierunku północno-wschodniego na południowy zachód i w linii prostej wynosi 26,8 km.

W układzie regionalnym obszar gminy leży na pograniczu Niziny Wielkopolskiej i Niziny Śląskiej, na styku dwóch jednostek geomorfologicznych: Odcinka Lubuskiego Pradoliny Barucko-Głogowskiej na północy i Wysoczyzny Żarskiej na południu (wg. B. Krygowskiego).

Dzieje

Tereny gminy Jasień leżą w obszarze, na którym stwierdzono ślady osadnictwa już z epoki kamiennej, przez epokę brązu, szczególnie kultury łużyckiej (1300 – 400 lat p.n.e.) oraz okresu halsztackiego (650 – 400 lat p.n.e.), wpływów rzymskich (0 – 375 n.e.) i wczesnego średniowiecza (lata 570 – 1250 n.e.). Z 18 jednostek osadniczych na terenie gminy w 10 stwierdzono archeologiczne ślady osadnictwa. Można zatem powiedzieć, że teren jest zamieszkały od bardzo dawna.

Pierwsza pisana wzmianka pochodzi z roku 1000, w której jest mowa o Gozewie – utożsamianej z Jasieniem. W 1007 r. niemiecki kronikarz, Thietmar zapisał o dwóch plemionach łużyckich zasiedlających obszar między Nysą Łużycką a Bobrem – Nice i Zara. Obszar obecnej gminy był zapewne terenem granicznym dla tych plemion. Przypuszczać należy, że przed rokiem 1002 terytorium to stanowiło samodzielną jednostkę terytorialną, albo podlegało Piastom. Ścisłe związki polityczne i gospodarcze z Polską piastowską, a szczególnie ze Śląskiem, występują jeszcze w połowie XIII wieku. Ziemia Jasieńska położona jest na historycznych Łużycach Dolnych, a konkretnie w ich wschodniej części.. Dzieje tych ziem są więc dziejami Łużyc Wschodnich. W 1304 – 1319 należą one do brandenburskich Askańczyków, w 1319 znalazły się w rękach Rudolfa, księcia saskiego, a od 1353 przeszły pod władzę Wittelsbachów brandenburskich, aby już wkrótce przypaść Wettynom z Saksonii. W 1364 r. Łużyce Wschodnie wykupił Bolko Świdnicki, ale po jego śmierci w 1370 r. przeszły do Czech.

Od XIV w. duża część obszaru gminy przypisany był do dominium żarskich Dewinów, a później drogą dziedziczenia do państwa stanowego Żary-Trzebiel pod Bibersteinami (1355 – 1551). W rejestrze ziemskich dóbr żarskich z 1381 wymienione są niemal wszystkie wsie

w obecnej gminie, bez Bronic, Jasionnej i Jurzyna i z wyłączeniem Jasienia, który należał do Wiedebachów z Biecza.

Do połowy 14 stulecia omawiany teren miał wyraźnie słowiański charakter, jednakże stopniowo napływali obcy koloniści, głównie Niemcy. Chociaż stanowili mniejszość, ludność słowiańska spychana była na doliny społeczne. Jedynie bartnicy (pszczelarze) zachowali resztki praw, co potwierdzają feudalne rejestry, wymieniając tzw. „dziedziców”, czyli ludność słowiańską pozbawioną własności, a utrzymujących się z pszczelarstwa (w Roztokach 9, w Golinie 6, w Wicinie 6, w Guzowie 4). W 1644 r. władztwo żarskie zamieszkiwało 72% Łużyczan tylko 28% Niemców. Jeszcze w XVIII wieku ludność słowiańska dominowała we wsiach. Mimo kolonizacji i silnej germanizacji aż do 1945 r. w użyciu były nazwy miejscowe, których większość wskazywała na słowiańskie pochodzenie. W użyciu były również nazwy ludowe w poszczególnych wsiach o wyraźnie słowiańskim brzmieniu.

Chrześcijaństwo pojawiło się na tym terenie stosunkowo późno, jeszcze w połowie XIII wieku miało niewielu zwolenników. Za to nauki Lutra przyjęte zostały bardzo szybko, bo już w 1524 roku.

W XV wieku Dolne Łużyce jak i całe państwo stanowe Żary przechodziły częste zmiany zależności politycznej. W latach 1448 -1462 należały przejściowo do Fryderyka II Hohenzolerna, margrabiego brandenburskiego. W roku 1462 Jerzy z Pobiebradu zmusił Fryderyka do zwrotu Łużyc z wyjątkiem Chociebuża z okolicą. W latach 1469-1490 Łużyce oderwane zostały od Czech przez Macieja Korwina. Następnie wracają ponownie pod berło czeskie Władysława Jagiellończyka (1490-1516) i Ludwika (1516-1526). Po śmierci Ludwika w roku 1562 wraz z Czechami przeszły pod władzę Habsburgów. Po bitwie pod Białą wodą (1620) aż do roku 1815 Łużyce Dolne z wyjątkiem okręgu chociebuskiego i „półwyspu” lubskiego należą do saskich Wettynów.

W latach 1558-1765 dawnymi ziemiami Bibersteinów włada możny ród Promnitzów.

Łużyce Wschodnie były terenem przez który przelewały się kolejne wojny o zasięgu międzynarodowym. Ogromne straty, zarówno gospodarcze, jak i wśród ludności, przyniosła przewlekła wojna trzydziestoletnia (1618-1648).. Wojna północna Saksonii ze Szwecją spowodowała, że długo stacjonowały tutaj wojska szwedzkie plądrując wsie i miasta. Wojny śląskie, które wybuchły w 1740 w wyniku konfliktu między Prusami a Austrią znów na wiele lat przerwały okres spokoju i stabilizacji. Wojny napoleońskie 1806-1813 to kolejny czas przemarszów wojsk, wyniszczających kontrybucji, epidemii i głodu.

W roku 1815 Prusy weszły w posiadanie Łużyc Dolnych i innych części kraju należących wcześniej do Saksonii. Było to następstwem Kongresu Wiedeńskiego po upadku Napoleona. Ziemie państwa stanowego Żary Prusy anektują do Brandenburgii i tworzą z nich powiat Żarski. Podział ten przetrwał do 1958 roku. Cały obszar obecnej gminy przynależny był do powiatu żarskiego.

Połowa XIX wieku to okres szybkiego rozwoju przemysłu. W 1846 roku przez gminę przeprowadzono linię kolejową Żary – Lubsko; był to odcinek Magistrali Marchijsko-Dolnośląskiej łączącej Wrocław z Berlinem. W 1876 roku zostaje połączony kolejną odcinek Jasień – Bieniów. Rozwój przemysłu powoduje gwałtowny przyrost ludności w Jasieniu i w okolicznych wsiach.

Od 1940 roku zaczęto przywozić polskich jeńców wojennych, których zatrudniano w charakterze robotników przymusowych w majątkach niektórych wsi. W końcu 1943 roku w Jasieniu zbudowano obóz pracy, który w sierpniu 1944 r. przekształcono w filię obozu

koncentracyjnego „Gross Rosen”. Więźniowie pracowali w fabryce maszyn rolniczych przystosowanej do produkcji elementów i zespołów dla niemieckiego lotnictwa wojskowego.

!3-!4 lutego 1945 r. teren gminy zajęty został przez kolumny wozów bojowych 4 Armii Pancerniej gen. płk. D. Leluszenki wchodzące w skład 1 Frontu Ukraińskiego pod ogólnym dowództwem marszałka Iwana Koniewa. We wrześniu 1945 roku miasto Jasień i wszystkie wsie przekazane zostały pod zarząd polski. Już w czerwcu, dwa miesiące wcześniej gospodarzyło w gminie Wojsko Polskie. Do końca roku przybyły trzy główne transporty z polskimi przesiedleńcami ze wschodu.

W wyniku zmian podziału administracyjnego w roku 1950, kiedy utworzono województwo zielonogórskie, nastąpił też nowy podział powiatów. Ziemia Jasieńska została włączona do nowo utworzonego powiatu Lubsko. Kolejne zmiany w 1975 r. przynoszą likwidację powiatów. Z 17 wsi sołeckich i miasta Jasień utworzono gminę i powołano jej pierwszego Naczelnika, Janusza Maja.

Wejście Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku otworzyło przed gminą Jasień nowe możliwości autopromocji, związane z polityką regionalną struktur europejskich i wspieraniem rozwoju lokalnych społeczności, poprzez działania i inwestycje w dziedzinie ochrony zabytków i szeroko rozumianym obszarze ochrony dziedzictwa.

V.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ochrona i opieka nad zabytkami, musi być realizowana w oparciu o rozpoznanie zasobu i wartości środowiska kulturowego na terenie gminy oraz jego znaczenia dla regionu. Konieczne jest też rozpoznanie występujących problemów związanych między innymi ze stanem zachowania poszczególnych obiektów i zespołów, oszukiwanie rozwiązań w celu przeciwdziałania występującym zagrożeniom i powstrzymania dalszej degradacji zabytków oraz ich otoczenia.

Niniejsza, ogólna charakterystyka zasobu, przy uwzględnieniu powyższych uwarunkowań, ma na celu zobrazowanie skali zadań i unaocznienie działań, które winny być podejmowane na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego gminy. Następnie wymieniono grupy i typy obiektów oraz ich umiejscowienie, by wyłonić elementy charakterystyczne dla specyfiki krajobrazu kulturowego gminy Jasień.

V.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Podstawową formą ochrony zabytków jest wpis do rejestru zabytków. Ochrona obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków regulowana jest ustaleniami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z artykułem 8. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rejestr prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. W przypadku rejestru województwa lubuskiego jest to Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Zielonej Górze. Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy

(art. 9 ust. 1). Przedmiotowego wpisu dokonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną. Ponadto do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2).

Wykaz obiektów zabytkowych, objętych ścisłą ochroną konserwatorską, stan na 08.12.2011r. znajduje się w Załączniku nr 1.

V.3.2 Zakres ochrony

Ustalenia ochrony ujęte w przepisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

1. Obiekty wpisane do ewidencji zabytków, podlegające prawnej ochronie dóbr kultury na podstawie przepisów szczególnych, podlegają następującym warunkom zagospodarowania:

- utrzymanie i zakaz przekształceń powodujących obniżenie ich wartości historycznych, estetycznych lub architektonicznych,
- dopuszcza się przebudowę, nadbudowę i rozbudowę oraz zmianę funkcji obiektów zabytkowych przy zachowaniu cech stylowych, gabarytów bryły, kształtu dachu i detalu architektonicznego,
- rozbiórka obiektów może być przeprowadzona w przypadkach uzasadnionych po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i wykonaniu na koszt inwestora inwentaryzacyjnej dokumentacji pomiarowo-fotograficznej,
- dopuszcza się lokalizację nowych budynków na tych samych działkach, na których znajdują się w/w obiekty i zespoły zabytkowe oraz działkach do nich przyległych, pod warunkiem zharmonizowania skali zabudowy historycznej i współczesnej oraz wkomponowania elementów współczesnych w sposób nie naruszający charakteru miejsca i gabarytów obiektów historycznych,
- projekty zmian związane z naruszeniem elementów konstrukcyjnych lub przekształceniem wyglądu zewnętrznego wymienionych obiektów i zespołów zabytkowych oraz działek do nich przyległych, mogą być realizowane w porozumieniu z właściwym organem ds. ochrony zabytków.

2. Na wyznaczonych terenach stanowisk archeologicznych (strefa archeologicznej ochrony biernej) obowiązują następujące zasady i wymagania ochrony:

- zakaz dewastacji terenu poprzez zmiany ukształtowania terenu,
- wszelka działalność inwestycyjna wymaga uzgodnień z właściwym organem ds. ochrony zabytków,
- nakaz objęcia wszelkich robot ziemnych na terenie strefy nadzorem archeologicznym lub wyprzedzającymi inwestycję badaniami ratowniczymi prowadzonymi na koszt inwestora.

3. Ochroną zostały objęte znajdujące się na terenie sołectwa dobra kultury współczesnej (nie wpisane do rejestru bądź ewidencji zabytków), w szczególności: pomniki, krzyże i figury przydrożne, mogiły znajdujące się poza cmentarzami, dla których ustalono następujące zasady:

- utrzymuje się obiekty stanowiące dobra kultury współczesnej z zachowaniem ich substancji i detali technicznych,

- zakazuje się przekształcania obiektów w sposób powodujący obniżenie ich wartości kulturowych,
- dopuszcza się przebudowę obiektów pod warunkiem, że nie spowoduje ona utraty cech obiektu.

V.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 22 ust 4 Ustawy Gmina Jasień prowadzi gminną ewidencję zabytków, do której wpisano zabytki wytypowane do ochrony przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ze względu na metrykę, wartości historyczne lub stylów. Są to:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
2. zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków wyznaczone przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (wykaz Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków)
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza Jasienia w porozumieniu z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Zielonej Górze.
4. parki kulturowe.

Ewidencję zabytków na terenie gminy prowadzi burmistrz w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych gminną ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21). Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego czy decyzjach o warunkach zabudowy i in. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się zarówno w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i we wszystkich decyzjach planistycznych (art. 19 ust. 2).

Ewidencja zabytków w gminie Jasień obejmuje blisko 500 obiektów nieruchomych. Dla miejscowości Wicina opracowana i zatwierdzona została Gminna Ewidencja Zabytków, która stanowi załącznik nr 2a.

Wykaz zabytków znajduje się w Załączniku nr 2 do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016.

V.4.1 Zabytki nieruchome

Opiece nad zabytkami w miejscowości i gminie Jasień podlegają:

1. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy definiowany jest jako przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3

pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidziano formę ochrony w postaci parku kulturowego. Ochronę krajobrazu kulturowego prowadzi się ponadto poprzez zapisy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego. Ochronę tę zapewniają wyznaczone w w/w dokumentach strefy ochrony konserwatorskiej oraz strefy ochrony ekspozycji oraz sformułowane dla nich ograniczenia.

2. Zespoły urbanistyczne i ruralistyczne

We wczesnym średniowieczu osadnictwo na obecnym terenie gminy Jasień znacznie wzrosło, a istniejąca do dzisiaj sieć osadnicza wykształciła się w ciągu XIII i XIV wieku. Metryką średniowieczną mogą poszczycić się wszystkie miejscowości: Bieszków, Budziechów, Bronice, Golin, Guzów, Jabłoniec, Jaryszów, Jasionna, Jurzyn, Lipsk Żarski, Lisia Góra, Mirkowice, Roztoki, Świbna, Wicina, Zabłocie, Zieleniec. Również Jasień ma stara metrykę - rejon ul. I Armii stanowił samodzielną wieś, zwaną „Stary Jasień” i dopiero w 1902 r. włączony został w granice dużo młodszego miasta.

Na terenie gminy występuje zespół urbanistyczny – miasto Jasień oraz zlokalizowanych jest 17 zespołów ruralistycznych. Niemal wszystkie z nich posiadają czytelne układy (niektóre cenne historycznie) i wszystkie z zachowanym w mniejszym lub większym stopniu zasobem historycznej struktury.

Miasto Jasień założone zostało w 1660 roku. W swoim planie zachowało bardzo czytelny układ pierwszego rozplanowania. Należy ono do wyjątkowych gdyż, jak nigdzie w województwie i zaledwie dwóch innych w Polsce otrzymało formę trójkąta. Trójkąt wyznaczają dzisiejsze ulice Boczna i Podmokła, rzeka Lubsza i linia od ulicy Małej do ul. XX lecia.

Nic pewnego nie można powiedzieć o zabudowie ówczesnego Jasienia. Domy mieszkalne, niewątpliwie parterowe, wznoszone były jak zresztą znacznie później, wyłącznie z drewna, być może niektóre miały konstrukcję szachulcową. Na rynku, poza kościołem i prawdopodobnie urządzeniami targowymi, jak kramy, ławy, odnotować należy także usytuowanie szkoły wzmiankowanej już od początków istnienia miasta. Prawdopodobnie zabudowa miejska była zgrupowana na zwartej przestrzeni, bo gdy w 1731 r. wybuchł spowodowany suszą pożar, zagładzie uległo całe miasto z kościołem, plebanią, szkołą i budynkami mieszkalnymi.

Kłęska żywiłowa spowodowała w konsekwencji odnowę dotychczasowego układu przestrzennego miasta. Po pożarze zaczęto wznosić budynki masywniejsze, w tym wiele z cegły. Wtedy też zapewne wytyczono rzędy szeregowych parcel przy rynku, których wielkość od wschodu warunkowała przepływająca tu rzeka, z pozostałych stron granice miasta.

Miasto założono miejscu bardzo niedogodnym dla rozwoju przestrzennego. Wciśnięte między posiadłości folwarczne, a przynależności wsi Stary Jasień, ograniczone od strony północno-wschodniej rzeką Lubszą i nie nadającym się do zabudowy wzniesieniem trenu,

od zachodu otoczone łąkami o podłożu bagiennym, pozostawało długo małą osadą o wiejskim charakterze.

Po ukształtowaniu w połowie XVIII wieku układu przestrzennego miasta, następne dziesięciolecia nie wniosły prawie żadnych zmian. Jeszcze w pierwszej połowie XIX w. zabudowa nie wychodziła poza pierwotne granice miejskie. Poza miastem, na zewnątrz znajdował się jedynie cmentarz założony w końcu XVIII w. Na południe od miasta egzystowała nadal pierwotna wieś, a na wschodzie dwór szlachecki z przyległościami.

Zwrotnym momentem dla rozwoju przestrzennego miasta był rok 1881. Wtedy to miasto wykupiło grunty majątku i grunty wsi Stary Jasień. Na przełomie XIX i XX wieku miasto przeżywało okres silnej aktywności inwestycyjnej związanej z rozwojem przemysłu. Powstała wówczas zachowana do dziś murowana zabudowa mieszkalna, usytuowana na starych działkach, a także na terenach nowych, wzdłuż dróg wylotowych i nowo wytyczonych ulic (dzisiaj Ogrodowa, Waryńskiego, Kościelna, Obrońców). Wiele domów posiada charakter zabytkowy inne, zróżnicowane architektonicznie, o bogatym wystroju plastycznym z czasów eklektyzmu i secesji posiadają istotne znaczenie dla architektonicznego oblicza miasta.

Do rozwoju przestrzennego Jasienia przyczyniła się też w dużej mierze zbudowana w 1846 roku linii kolejowej - Magistrali Marchijsko-Dolnośląskiej. Kolej wpłynęła dodatnio nie tylko na rozwój gospodarczy miasta, wypełniła się wtedy przestrzeń między centrum miasta a ośrodkiem kolejowym. Główną osią tej części miasta stała się ulica Kolejowa.

Pomimo znacznych ingerencji w strukturę zabudowy miejskiej Jasień zachował stosunkowo duży, udział historycznej zabudowy w tkance urbanistycznej. Wyróżniają się znaczne w skali, dwukondygnacyjne domy mieszkalne, kryte wysokimi dachami dwuspadowymi, usytuowane kalenicowo w stosunku do ulicy i tworzące zwarte pierzeje zabudowy. Budynki takie są charakterystyczne dla zabudowy małomiasteczkowej na tym obszarze. Tego typu zabudowa jest dobrze reprezentowana, zwłaszcza przy ul. Lubskiej, XX lecia, Jana Pawła II, pl. Wolności, także Kościuszki. W zabudowie centralnej miasta dominuje zabudowa kamieniczna z końca XIX, dostosowana skalą i charakterem do historycznego założenia przestrzennego. Innymi cennymi przykładami budownictwa mieszkalnego na terenie miasta są domy parterowe tworzące ciągi, szczególnie przy ul. Kościuszki i Żarskiej.

Najcenniejsze zespoły ruralistyczne o cennym układzie i znacznym stopniu zachowania wartościowej struktury lokalizować można w Budziechowie, Jabłońcu, Jasionnej, Lipsku Żarskim, Świbnej, Wicinie i Zabłociu.

Mimo późniejszych przekształceń nadal czytelny pozostał średniowieczny układ przestrzenny wsi; na planie owalnicy założone zostały wsie: Budziechów i Jabłoniec. Plan owalnicy mogła mieć również Wicina, ale w obecnym układzie wielodrożnym jest ona nie widoczna. Formę małych ulicówek posiadają wsie: Mirkowice, Bieszków Świbna, Golin, Bronice. Dla układów ruralistycznych w gminie Jasień zalecana jest ochrona strefy układu i ekspozycji.

Katastrofy wojny 30-letniej i rozwój gospodarki folwarcznej, począwszy od XVI wieku, w sposób istotny zmienił charakter i formę wsi. Folwark powstawał zazwyczaj na przedłużeniu osi wsi np., Świbna, Jaryszów lub tuż obok, np. Budziechów, Golin, Lisia

Góra i Jasionna. Na XIX wiek datowane jest powstawanie luźnych kolonii, jak np. Nowej Wsi, Wiciny, Zabłocie.

W XIX wieku układy przestrzenne wsi uległy kolejnym zmianom z uwagi na powstające w ich obrębie zespoły dworsko-parkowo-folwarczne, które oprócz funkcji gospodarczych (folwark) pełniły przede wszystkim funkcje rezydencjonalne (dwór i park).

Mimo współczesnych remontów i modernizacji układ przestrzenny zagród zachował się. Zazwyczaj składają się one z kilku oddzielnych budynków odpowiednio rozmieszczonych na działce siedliskowej: dom, budynek inwentarski (np. stajnia, chlew, obora) i stodoła. Z zabudową sąsiadowały ogrody i sady.

W Budziechowie znajduje się ponad 40 domów z drugiej połowy XIX wieku, tworzących wartościowy zespół architektoniczny. Również Zabłocie i Wicina posiada znaczny ich zasób.

3. Obiekty architektury i budownictwa

Obiekty sakralne

Kościół od średniowiecza po XIX wiek były i są dominantami w zabudowie miast i wsi i takimi pozostały do dzisiaj.

Na terenie gminy Jasień istnieją cztery kościoły. Kościół parafialny w Jasieniu, kościół parafialny w Wicinie i kościoły filialne w Budziechowie i Jabłońcu. Maja one różną metrykę – kościół w Budziechowie istniał już w średniowieczu, a w obecnej formie zbudowany został w 1768 r. i zawiera w swych murach stare relikty. Kościoły w późnym średniowieczu istniały również w Jabłońcu i Wicinie. Jabłoniecki kościół otrzymał nowa lokację i przyjmuje się, że zbudowany został w latach 1717-1719, chociaż niektóre źródła wskazują na okres sto lat wcześniejszy. Kościół w Wicinie stanął na miejscu starego dopiero w połowie XIX w. Jasieński kościół powstał po pożarze miasta w 1733 roku. Wszystkie kościoły były zborami ewangelickimi, które po 1945 roku zostały zaadaptowane na potrzeby parafii rzymsko-katolickich.

Obiekty sakralne należą do najlepiej zachowanych zabytków architektury, chociaż sytuacja daleka jest od ideału. Kościół w Jasieniu i Wicinie wymaga kosztownych remontów bieżących, nierzadko przekraczających możliwości małych wspólnot parafialnych.

Cmentarze

Na terenie gminy zewidencjonowano 15 historycznych cmentarzy, jednak tylko nieliczne zachowały walory zabytkowe. Dawne ewangeliczne cmentarze znajdują się niemal we wszystkich historycznych miejscowościach. Najwcześniej powstały cmentarze w miejscowościach gdzie od czasów średniowiecznych istniały kościoły, t.j. w Budziechowie, Wicinie, Jabłońcu . Prawdopodobnie mógł istnieć też cmentarz przy kościele w Jasieniu. Pozostałe cmentarze założono w końcowych latach XIX w. Większość z historycznych cmentarzy przykościelnych nie zachowała śladów dawnych pochówków, ich granice pozostają czytelne dzięki istniejącym ogrodzeniom oraz starodrzewiu (Budziechów, Wicina).

Z końca XVIII wieku pochodzi miejski cmentarz w Jasieniu, założony wówczas na obrzeżach miasta.

Do znaczących na jasińskim cmentarzu należy grobowiec rodziny Rabenau wzniesiony w drugiej połowie XVIII w. w skromnych barokowych formach.

Około końca XIX i w pierwszych latach XX w. powstało wiele wiejskich cmentarzy ewangelickich, z których większość została zamknięta po II wojnie światowej i uległa daleko idącej dewastacji. Na skutek braku bieżącej pielęgnacji zatarciu uległa pierwotna kompozycja założeń, a nierzadko nie są również czytelne ich historyczne granice. Obrazu zniszczeń dopełniła barbarzyńska dewastacja grobów. Tylko na nielicznych założeniach cmentarnych zachowały się skąpe fragmenty kamiennych nagrobków, przeważnie przetrwał w lepszym lub gorszym stanie zabytkowy starodrzew. Największy zespół historycznych nagrobków i tablic nagrobnych zachował się przy XIX-wiecznym cmentarzu w Bronicach.

Nekropolie, które zachowały dawną funkcję utraciły w większości walory zabytkowe, a o ich metryce świadczą nierzadko jedynie zaniedbane mogiły rozrzucone po obrzeżach założeń.

Niezależnie od posiadanych wartości zabytkowych teren dawnych cmentarzy powinien być traktowany z należytą godnością i podlegać ochronie polegającej na zachowaniu pamięci miejsca. Niedopuszczalne jest zagospodarowanie terenu kolidujące z dawną funkcją i powodujące degradację terenu. Należy przy tym pamiętać o możliwości zachowania się pod ziemią szczątków ludzkich. W większości wymagają pilnych prac porządkowych i pielęgnacyjnych. W krajobrazie wsi pełnią rolę zieleni wysokiej.

Założenia dworsko – parkowo - folwarczne

Z 10 dawnych zespołów dworsko-folwarcznych zachowało się tylko cztery, za to o wysokich walorach zabytkowych. Pałace w Jasieniu i Jasionnej posiadają wprawdzie właścicieli, ale od wielu lat pozostają nieużytkowane i w pogarszającym się stanie technicznym, bez remontów bieżących czy zabezpieczających. Dwór w Budziechowie jest teraz własnością wspólnoty mieszkaniowej. W najlepszej sytuacji znajduje się dwór w Świbnej, mieszka w nim rodzina właściciela. Jeszcze większy problem stanowią towarzyszące architekturze rezydencjonalnej zespoły folwarczne, w przewadze nieużytkowane, w najlepszym wypadku wykorzystywane niezgodnie z pierwotną funkcją, podlegające postępującej degradacji. Stosunkowo dobrze zachowane są folwarki w Świbnej, Jasionnej i Jaryszowie. Relikty folwarku zachowały się w Lisiej Górze, Lipsku Żarskim, Jurzynie i Golinie. Ze starego folwarku w Jasieniu zachowały się tylko dwie stodoły i domy w zabudowie zwartej przy ul. Powstańców Warszawskich. Jasiński zespół dworsko - folwarczny został w dużej części przebudowany już w latach międzywojennych, zaś w latach powojennych mocno zniekształcony przez postawienie wielorodzinnych budynków mieszkalnych na miejscu dawnych dworskich ogrodów.

Układy zieleni komponowanej

Na terenie gminy zachowały się liczne parki związane z zespołami dworsko-folwarcznymi. Niekiedy zdewastowane i zdziczałe parki stanowią jedyne ślady dawnych majątków.

Większość założeń parkowych powstało lub było przekształcanych począwszy od II poł. XIX w. w stylu krajobrazowym, eksponującym naturalne warunki terenu i otwarcia widokowe.

Parki mają charakter małoobszarowy, ograniczony jedynie do najbliższego otoczenia dworu. Do dobrze zachowanych założeń na terenie gminy należą parki w Jasionnej, Golinie Jaryszowie i Lipsku Żarskim. Struktura większości założeń jest podobna. Parki miały charakter swobodny, skupiska zieleni komponowane były wokół polan widokowych, przy wykorzystaniu naturalnego ukształtowania terenu. Kompozycja alei parkowych była przeważnie krzywolinijna, często stałym elementem przyrodniczym kształtującym charakter parku były stawy i ciek wodne, zapewniające prawidłowe odwodnienie terenu. Stan zachowania założeń parkowych na terenie gminy nie przedstawia się zadowalająco. Większość z nich pozostawiona została własnemu losowi i na skutek braku bieżącej pielęgnacji stopniowo zdziczała.

Zabytkowym zespołem zieleni jest park w zespole dworsko-folwarcznym w Jasionnej (wpisany do rejestru zabytków), park stanowiący pozostałość po zespole dworsko-folwarcznym – w Golinie, Lipsku Żarskim i Jaryszowie, relikty parku podworskiego w Lisiej Górze. Park w Zabłociu i miejski park w Jasieniu powstały w latach międzywojennych, być może z wykorzystaniem starodrzewia dawniejszych małych parków. Dużą wartość przedstawia ciągle willowy park Flöthera przy ul. Przemysłowej w Jasieniu. Rosną tu cenne drzewa (miłorząb dwuklapowy, buk pospolity odmiany purpurowej, choina kanadyjska, cisy i okazałe jarząby), często jedyne na terenie gminy.

Do zabytkowej zieleni należy zaliczyć też formy zieleni komponowanej jaką są zadrzewienia wzdłuż dróg i pozostałości starodrzewu na cmentarzach.

Architektura przemysłowa i zabytki techniki

Zasób zabytków techniki i architektury przemysłowej na terenie gminy przedstawia się stosunkowo skromnie, mimo, że miasto Jasień zaliczane jest do miast przemysłowych już od końca XIX w.

Z pierwotnych urządzeń przemysłowych (XIII-XVII w.) nie przetrwały żadne. O tym, że istniały liczne tego typu obiekty poruszane energią wody (młyny, folusze, farbiarnie, kuźnie, itp.) oraz wiatru, dowodzą przekazy pisane, a także graficzne na starych mapach i planach miast.

Z nowszych tego rodzaju budowli (XVIII-XIX w.) pozostało niewiele, nie licząc resztek kanałów młyńskich i fundamentów tkwiących wzdłuż rzeczek i strumieni. Ostatnie młyńskie urządzenia starego młyna w Świbnej zniknęły w początkach lat 80. XX w. Zachowały się tylko przymłyńskie budynki mieszkalne.

W latach 90. XX wieku taki sam los spotkał miejskie cegielnie. Dwie ostatnie dekady to również niekorzystny czas dla wielu fabryk oraz dworców i infrastruktury związanej z kolejnictwem.

Szczególnie mało zabytków przemysłowych zachowało się z okresu poprzedzającego industrializację. Należy do nich stary dworski browar i budynki tkalni z pierwszej połowy XIX w. przy ulicy Kolejowej. Najcenniejszym zabytkiem jest przydworski spichlerz w Świbnej pochodzący z drugiej połowy XVIII w.

Inne obiekty związane z przemysłem rolno-spożywczym usytuowane były dawniej w obrębie folwarków lub zagród chłopskich. W większości zatraciły one swoje pierwotne

funkcje i zostały pozbawione walorów zabytkowych, ulegając całkowitej dewaloryzacji i pozostają obecnie poza zainteresowaniami konserwatorskimi.

Równie istotna dla rozwoju ekonomicznego tych terenów była działalność tartaków, obiektów produkcyjnych w folwarkach (gorzelnie, kuźnie).

Najstarszymi zachowanymi budynkami przemysłowymi z czasu industrializacji są niewątpliwie niektóre budynki dawnej Fabryki Maszyn Rolniczych Flöthera przy ul. Przemysłowej i Zakładów Urządzeń Młyńskich Hipkowa przy ul. Żeromskiego, ale i tu następuje powolny proces wyburzeń. Z oryginalnego parku maszynowego należy wymienić czynny jeszcze trak napędzany pasem transmisyjnym i parowy kompresor, będących na wyposażeniu dawnego tartaku Pfeifera przy ul. Żarskiej.

Z końca 1928 r. pochodzi wodociągowa wieża ciśnień. Od dekady wyłączona z użytku, została oddana w użytkowanie Koła PTTK w Jasieniu. Jasieńscy turyści mają w niej swoją siedzibę.

O sześć lat starsze są metalowe słupy linii elektrycznej zachowane jeszcze na niektórych ulicach i wysokie budynki trafostacji, pamiętające początki elektryfikacji tego regionu.

Duża ilość zabytków nieruchomych, zarówno budowli, jak i urządzeń technicznych, związanych jest z kolejnictwem. Zbudowana w 1864 roku linia kolejowa łącząca Berlin z Wrocławiem, najstarsza w województwie i jedna z najstarszych na ziemiach Polski, przecinająca teren gminy Jasień od Lipska Żarskiego po Budziechów. Z uwagi na ukształtowanie terenu w większości prowadzona jest wysokim nasypem, który przepruwają liczne ceglane mosty (wiadukty) nad drogami i rzeką Lubszą. Niestety, odcinek tej linii od Jasienia do Sieniawy Żarskiej zawieszony został w latach 90. XX w, i od tamtej pory nastąpiła znaczna destrukcja.

Budownictwo mieszkalne i gospodarcze

Obszar gminy charakteryzuje się dużym udziałem historycznej zabudowy w strukturze przestrzennej miasta i wsi.

Stan zachowania najliczniejszej grupy zabytków nieruchomych, obejmującej budynki mieszkalne, określić należy jako dobry. Wprawdzie niektóre domy miejskie, znajdujące się w rękach prywatnych, odbiegają od takiej oceny, ale stanowią one niewielki procent zasobu.

Budynki pozostające w zarządzie komunalnym, czy w posiadaniu wspólnot mieszkaniowych, w ogromnej większości wymagają remontów i modernizacji infrastruktury. Wymogi natury estetycznej, znaczącej dla wizerunku miasta czy ulicy, sprawiają, że zamiast pilniejszych remontów wewnętrznych przeprowadza się renowację fasad. Bywa, że w trakcie tego rodzaju robót, niezgodnianych ze służbą konserwatorską, niszczone są detale architektoniczne, usuwana zabytkowa stolarka, zamieniane pokrycie dachowe (z dachówki na blachę) itp.

W budownictwie wiejskim, mieszkalnym i gospodarczym dekompozycji ulegają zagrody, bo odchodzący od gospodarki rolnej chłopcy rozbierają zbędne stodoły czy obory, aby nie płacić podatków od nieruchomości.

Układy drożne

Charakterystyczne dla terenu dawnego państwa pruskiego są układy drożne z zachowanymi alejami drzew liściastych, najczęściej lipami, dębami, klonami, kasztanowcami, dębami. Historyczne aleje przydrożne są nie tylko cennym elementem przyrodniczym, ale stanowią również element waloryzujący krajobraz kulturowy. Aleje i szpalery drzew występują także w obrębie wsi, często w związku przestrzennym z zespołami folwarcznymi. Niestety, wiele z zabytkowych alei systematycznie znika z pejzażu tych ziem, a te istniejące nie są należycie pielęgnowane. Do najcenniejszych należy aleja kasztanowców w Jabłońcu prowadząca do dawnego młyna nad Lubszą, fragment drogi wiejskiej łączącej teren dworski ze wsią Świbna oraz szpaler lipowo-dębowy podkreślający oś głównej drogi z Jasienia do Wiciny.

5. Zasoby archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Jasienia. Środowisko kulturowe Gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano m. in. w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Obszar gminy jest wyjątkowo licznie nasycony zabytkami archeologicznymi. Do rejestru zabytków wpisanych jest 41 stanowisk archeologicznych (Guzów – 5, Wicina - 19, Zabłocie - 17). W Wicinie lokowana jest grodzisko ludności kultury łużyckiej z okresu halsztackiego, porównywalne z grodziskiem w Biskupinie. Jest to niezwykle cenny zabytek, wokół którego władze gminy planują utworzyć park kulturowy.

Ponadto w obrębach gminy notowanych jest jeszcze 131 stanowisk archeologicznych z różnych okresów dziejowych od neolitu po późne średniowiecze objęte ochroną konserwatorską. Wszystkie one obejmują stanowiska płaskie. W poszczególnych miejscowościach znajduje się:

- Bieszków – 1 stanowisko archeologiczne
- Bronice – 7 stanowisk archeologicznych
- Budziechów – 18 stanowisk archeologicznych
- Golin – 8 stanowisk archeologicznych
- Guzów – 24 stanowiska archeologiczne
- Jabłoniec – 11 stanowisk archeologicznych
- Jasień – 1 stanowisko archeologiczne
- Jasionna – 9 stanowisk archeologicznych
- Jurzyn – 1 stanowisko archeologiczne
- Lisia Góra – 2 stanowiska archeologiczne
- Świbna – 2 stanowiska archeologiczne
- Wicina – 33 stanowisk archeologicznych
- Zabłocie – 32 stanowisk archeologicznych

Większość stanowisk archeologicznych zlokalizowanych jest na polach. Znacznym zagrożeniem dla nich jest zatem głęboka orka, większym jednak nielegalnie prowadzone eksploatacje piasku i żwiru. Duże niebezpieczeństwo, szczególnie dla grodziska w Wicinie, stwarza nielegalna działalność poszukiwaczy skarbów.

Wykaz zabytków znajduje się w Załączniku nr 4

6. Pomnik historii, park kulturowy

Uznanie zabytku za pomnik historii jest szczególną formą nobilitacji. Do tego trudnego niezwykle uprzywilejowania można zgłaszać zabytki nieruchome o znaczeniu ponadregionalnym o dużych wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, mający znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego, utrwalony w świadomości społecznej i stanowiący źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń. Uznanie zabytku nieruchomego za pomnik historii odbywa się na mocy rozporządzenia Prezydenta RP. Do chwili obecnej na terenie miejscowości i gminy Jasień nie ma obiektu uznanego za pomnik historii. Jak dotychczas nie został również utworzony park kulturowy. Park kulturowy to nowa forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, rada gminy (lub rady gmin, jeśli obszar parku znajduje się na terenie kilku gmin). Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami.

W Wicinie podjęto działania zmierzające do budowy skansenu archeologicznego na miejscu grodziska ludności kultury łużyckiej na terenie działki nr 68/1, w obrębie stanowiska archeologicznego nr 1. Dla decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w tym zakresie uzyskano uzgodnienie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, pozwole na kontrolę zagospodarowania rejonu projektowanego skansenu w sposób umożliwiający zachowanie i ochronę wartości kulturowych.

V.4.2 Zabytki ruchome

Zgodnie z definicją zawartą w wzmiankowanej ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - zabytek ruchomy - to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece ustawodawca zaliczył dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne. Zaliczają się do nich również inne obiekty, nie będące w pełni dziełami sztuki. Są nimi przedmioty posiadające wysoką wartość historyczną i naukową, będące świadectwem poziomu kultury materialnej, np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, czy przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami. Ponadto - oprócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli - także wystrój

architektoniczny zaliczany jest do zabytku ruchomego. Należą do niego elementy stałej dekoracji budynków (zewnątrznej i wewnętrznej) oraz obiekty tzw. małej architektury, ale pod warunkiem, że posiadają cechy indywidualnych, niepowtarzalnych wytworów artystycznych. Są to m. in. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny (np. gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych), ale także rzeźby ogrodowe, fontanny, pomniki, kapliczki przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.

Zespół zabytków ruchomych należy do najmniej rozpoznanych w gminnej ewidencji. Na terenie miejscowości i gminy nie występują zabytki ruchome wpisane indywidualnie do rejestru zabytków. Do najcenniejszych w gminie jest wpisany do rejestru zabytków zespół wyposażenia wnętrza kościoła p.w. MB Różańcowej w Jasieniu. Niemniej istnieją jeszcze inne zabytki ruchome o dużych wartościach historycznych - zaliczyć do nich można kamienie graniczne i kamienne drogowskazy z XIX w, kamienna tablica epitafijna, średniowieczna kamienna chrzcielnica i osiemnastowieczna ambona w kościele w Jabłońcu, i klasycystyczna chrzcielnica w Budziechowie, XVIII wieczny dzwon na wieży kościoła w Jasieniu.

W przeważającej mierze są to zabytki sakralne stanowiące dawne wyposażenie liturgiczne świątyń. Nie zachowały się niestety kompletne wyposażenia kościołów o wysokiej randze artystycznej. Wiele z elementów zabytkowego wyposażenia kościołów zostało przemieszczonych lub uległo rozproszeniu i rozgrabieniu po 1945 r..

Z danego wyposażenia dworów i pałaców nie zachowały się żadne zabytki ruchome. Do zabytkowego wyposażenia trwale związanego z architekturą należy uznać eklektyczne dekoracje sztukatorskie, secesyjne detale elewacji (m.in. kartusz z tarczą herbową na pałacu w Jasieniu i Świbnej.

Gminna ewidencja wymaga dalszych uzupełnień.

Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków woj. lubuskiego znajduje się w Załączniku nr 3

Miejska Izba Pamięci

Na terenie miasta i gminy Jasień nie funkcjonuje placówka muzealna, a przecież muzeum jest jednym z ważnych elementów systemu ochrony zabytków. Muzeum nie tylko chroni zabytki, ale pełni też istotną rolę w zakresie badań naukowych, działań popularyzatorskich i edukacyjnych. Muzeum stanowi najważniejszą formę organizacyjną ochrony i opieki nad zabytkami ruchomymi.

Gromadzi niezastąpiony zbiór materiału źródłowego do badań naszych dziejów i kultury. Prezentuje nie tylko dzieje, dawną i współczesną kulturę materialną i artystyczną, ale również służy budowaniu lokalnej tożsamości i identyfikacji z regionem. Utworzenie dużego muzeum z całą pewnością przerasta finansowe i organizacyjne możliwości Gminy Jasień, jednak dla lokalnej społeczności ważne jest ustanowienie miejsca, w którym pamiątki związane z historią najbliższą mogłyby znaleźć schronienie. Dlatego w 2009 roku z woli Rady Miejskiej utworzona została tzw. Izba Pamięci. Lokowana jest w budynku Urzędu Miejskiego w Jasieniu. Powstała w celu kultywowania tradycji jasięńskich, krzewienia lokalnej kultury i sztuki oraz poznawania historii regionu. W izbie gromadzone są dawne i współczesne dokumenty, fotografie, przedmioty codziennego użytku oraz wszelkie pamiątki przeszłości mówiące o historii naszego miasta oraz życiu mieszkańców. Niestety,

brak jest systematycznej pracy przy inwentaryzacji, poszerzaniu zbiorów i ich ekspozycji, ale też realizacji rozmaitych projektów służących edukacji regionalnej. Z uwagi na brak osoby, czy organizacji prowadzącej izbę, nie zawsze jest ona dostępna.

V.4.3 Elementy dziedzictwa niematerialnego

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości. Rok 1945 przerwał ciągłość kulturową tych terenów i trzeba było półwiecza by zdać sobie sprawę, że potrzeba ochrony tutejszych zasobów kulturowych jest bezsporna i powinna być niezależna od kontekstu politycznego. Dzieci repatriantów ze Wschodnich Kresów dawnej Polski wrosli w te ziemie i coraz głębiej sięga do historycznego dziedzictwa regionu.

Elementem dziedzictwa niematerialnego w Gminie Jasień jest herb miasta Jasienia. Jest nim na czerwonej tarczy herbowej złoty łeb lwa, trzymający w paszczy złotą lilię. Jest to godło rodowe założyciela i właściciela miasta Henryka von Büna. Główny motyw heraldyczny nawiązuje bezpośrednio do herbu założycieli miasta - rodziny von Büna. Takim herbem pieczętowało się miasto również przed 1945 r. Barwy Gminy określa jej flaga w kolorach: czerwono - złoto - czerwonym. W gminie Jasień pielęgnowane są też wspomnienia dotyczące znanych postaci osiadłych na tym terenie lub stąd pochodzących. Do najwybitniejszych postaci historycznych należy syn tej ziemi, Teodor Flöther – fabrykant, którego działalność przyczyniła się do rozwoju miasta. Zaliczyć do nich można też księdza Tytusa Korczyka- pierwszego organizatora miejscowej parafii, Józefa Chłopeckiego – pioniera turystyki zielonogórskiej, Edwarda Hładkiewicza, organizatora powojennej oświaty, późniejszego wicewojewody zielonogórskiego i inne osoby.

Na terenie Gminy przetrwały też legendy i podania. Najbardziej znana, to legenda związana z kamiennym krzyżem przy jasińskim kościele. mówiąca o genezie fabryki Flöthera „Baśń o żelaznym diable”, o tablicy epitafijnej z jabłoneckiego kościoła „O siedmiorga dzieciach w powijkach”, o wicińskim prahistorycznym grodzisku „Porwanie księżniczki” i ta wyjaśniająca budowę pierwszego kościoła w Wicinie.

Do form dziedzictwa niematerialnego możemy także zaliczyć charakterystyczne dla okolicy elementy nazewnictwa miejscowości. Nazwy miejscowe są najstarszymi i najtrwalszymi pomnikami dziejowymi, a zarazem dziedzictwem językowym. Na terenie Gminy spotkamy miejscowości, którym nazwy nadali Słowianie łużyccy, takie jak np. Golin, Zabłocie, Świbna, Jabłonec Wicina, czy też Lisia Góra. Do tej samej kategorii należy nazwa rzek, strumieni i bagien.

Fenomenem niematerialnego dziedzictwa jest przetrwanie pod wielowiekowym panowaniem niemieckim kulturowej odrębności łużyczan. Paradoksalnie, zachowaną ciągłość przerwał rok 1945, gdy z wiosek gminnych, szczególnie Guzów, Wicina, Zabłocie i Roztoki, tzw. *trójkąta wedyjskiego* wysiedlono łużyczan, traktując ich jak Niemców. Sytuacji sprzed lat przywrócić się już nie da, zatem kulturę łużyczan można pielęgnować przez badania etnograficzne regionu, publikacje, wystawy, sesje naukowe itp.

W Guzowie i Wicinie działa zespół śpiewaczy „Wicinianki” , który nie kwalifikuje się jako folklorystyczny, chociaż w repertuarze, obok innych , ma także polskie pieśni ludowe. Zespół ten utożsamia się z nowym regionem, a śpiewane przez nich utwory zawierają różnorodne treści.

Na terenie gminy Jasień nie są zlokalizowane pomniki zagłady i ich strefy ochronne w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 z późniejszymi zmianami).

Przy drodze do Wiciny, za miastem zachowały się fragmenty zabudowań dawnej filii obozu Gross Rosen. Nie są one objęte ochroną, ale istnieją w świadomości mieszkańców miasta. Pomnik stojący u wylotu ulicy Przemysłowej, za wiaduktem, stanowi symboliczne miejsce pamięci o ofiarach hitlerowskiego reżimu.

V.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ze względu na posiadane wartości historyczno-kulturowe największe znaczenie dla gminy może mieć łużycki gród w Wicinie i planowany tam park kulturowy. Potencjał rozwojowy wiązany z tym obiektem obejmuje wiele sfer; park kulturowy stać się ma produktem turystycznym, przyczyniając się do rozwoju turystyki, tworzenia miejsc pracy, popularyzacji gminy, rozwoju badań naukowych na tym terenie, edukacji młodzieży szkolnej itp...

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Jasień. zastosowano analizę SWOT. Jest ona narzędziem diagnostycznym, opartym o zestawienie takich cech, jak: Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki • dobrze rozwinięta komunikacja publiczna • bardzo atrakcyjny krajobraz Gminy • zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci zespołów dworsko- parkowych • zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o znaczącej wartości kulturowej 	<ul style="list-style-type: none"> • brak dostępności kolejowej • zaniedbania w zakresie stanu technicznego wielu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków Niewielka ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i powolna procedura ich sporządzania, powodująca brak spójnej polityki przestrzennej • niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

<ul style="list-style-type: none"> występowanie wśród obiektów zabytkowych zabytków obiektów charakterystycznych dla kultury regionu i jednocześnie unikatowych w skali krajowej (krzyże pokutne, kamienne znaki drogowe, grodzisko metalurgów w Wicinie) występowanie na terenie gminy układów ruralistycznych o proveniencji średniowiecznej zachowany znaczny zasób obiektów zagrodowych mieszkalnych i gospodarczych (w tym tworzących zespoły zabudowy) składających się na zachowanie tradycyjnego krajobrazu kulturowego wsi chłopskich, osad pofolwarcznych oraz osadnictwa poparcelacyjnego znaczące walory środowiska kulturowego – ponad 400 obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków charakterystyczna dla regionu układy zabudowy wsi utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych dobre pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych dobrze warunki dla rozwoju agroturystyki oraz rekreacji, w tym w obiektach zabytkowych drogowa dostępność komunikacyjna miasta oraz Gminy bliskość ważnego ośrodka miejskiego – Lubska i Żar korzystna lokalizacja siedziby Gminy, w centrum obszaru Gminy, co wiąże się z jej dobrą dostępnością czystość środowiska wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy ? działania dotyczących rozwijania tożsamości regionalnej w ofercie edukacyjnej szkół aktywna obecność PTTK i Stowarzyszenia „Jasieniaki” funkcjonująca Izba Pamięci bliskość Geoparku „Łuk Mużakowa” i Parku Mużaków (UNESCO) 	<ul style="list-style-type: none"> samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego brak środków finansowych na konserwację rewaloryzację obiektów zabytkowych i trudność pozyskiwania tych środków dla obiektów nie wpisanych do rejestru brak środków i planów na zagospodarowanie nieczynnych cmentarzy zbyt mała skuteczność w egzekucji samowoli i odstępstw od prawa przestrzennego i budowlanego mała popularyzacja wiedzy o wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz idei ochrony zabytków na terenie gminy zbyt małe wykorzystanie walorów turystycznych gminy zbyt mało działań promocyjnych (impres, spotkań, wydawnictw, informacji w internecie) w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz walorów krajobrazowych i turystycznych gminy, brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych, zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych niewielka liczba miejsc noclegowych dla potencjalnych turystów tendencja do niekorzystnego przekształcania zespołów zabudowy historycznych wsi (a szczególnie ich otoczenia) przez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami, się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów brak popularyzowania dobrych wzorów wykonawczych powiązanie działań administracji publicznej i instytucji zajmujących się ochroną zabytków
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu zmiany w układach ruralistycznych oraz urbanistycznych, związane z nową zabudową brak komunikacji na linii właściciele – elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego

<ul style="list-style-type: none"> • wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • opracowanie i uaktualnianie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Miasta i Gminy, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. • tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Lubuskiego • działania zmierzające do zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego; • wykorzystywanie zabytków do nowych funkcji i adaptacja na funkcje służące społeczności lokalnej; • wzrost zainteresowania właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych opieką nad nimi • promowanie przykładów dobrej architektury kontynuującej miejscową regionalną tradycję budowlaną • szeroka promocja walorów dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych gminy • rozwój edukacji i podnoszenie poziomu świadomości tożsamości kulturowej – regionalnej i miejscowej – wśród dzieci, młodzieży i lokalnej społeczności; • wykorzystanie internetu do popularyzacji historii i tradycji regionalnych oraz popularyzacji ochrony zabytków; • rosnąca rola (również koordynująca) samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju gminy; • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w różnorodnych programach, strategiach i planach rozwoju gminy i poszczególnych miejscowości; • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; • poprawa organizacyjnego i prawnego krajowego systemu ochrony zabytków. • bogactwo krajobrazu kulturowego, • potencjalne możliwości rozwoju Miejskiej Izby Pamięci • cenne zabytki urbanistyki i architektury, • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o zrównoważone zagospodarowanie obiektów zabytkowych oraz walory przyrodnicze • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych nastawionych na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją • zanik tradycji i tożsamości regionalnych • niekorzystny wpływ nowych, wielkomiejskich elementów osadniczych na zabudowę • częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • akty wandalizmu • zanik dotychczasowej funkcji, brak użytkowania lub brak właściwej funkcji dla niektórych obiektów i zespołów zabytkowych; • pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem, dowolnym przekształcaniem a niejednokrotnie celowym niszczeniem obiektów i zespołów zabudowy, • brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków, • niewłaściwe prowadzenie prac projektowych, budowlanych i konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną i konserwatorską prowadzące do niekorzystnych przekształceń obiektów zabytkowych i ich zewnętrznego wyglądu; • presja inwestycyjna na obszarach historycznych zespołów wiejskich ingerująca w historyczny układ i substancję zabytkową oraz polegająca na lokalizowaniu zespołów współczesnej zabudowy mieszkalnej i innej w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów cennych kulturowo i krajobrazowo, • zagrożenie nadmierną komercjalizacją zabytków, bez równoczesnego zachowania ich zabytkowego charakteru i walorów; • dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych; • brak poszanowania dla wartości autentyczności zabytków (oryginalnej substancji, kolorystyki, układu przestrzennego, funkcji, technologii wykonania i materiałów budowlanych); • niedostatek form promowania działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami; • brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków; • brak wiedzy i świadomości właścicieli i użytkowników o walorach i znaczeniu obiektów zabytkowych przy niedostatku mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i opieki nad zabytkami; • brak strategii rewitalizacji wsi i małych miasteczek, • niedostatek narzędzi administracyjnych egzekwowania przez gminę prawa wobec działań samowolnych. • dewaloryzacja obiektów zabytkowych poprzez
---	---

	<p>przypadkowe bądź częściowe działania inwestycyjne (przebudowy, rozbudowy) bez nawiązania do historycznej kompozycji oraz technologii – zatarcie wyjątkowego charakteru historycznych obiektów, upodobnianie ich do współcześnie realizowanych obiektów</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak skutecznej egzekucji prawa w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji i zanieczyszczania środowiska
--	---

W oparciu o powyższą analizę SWOT, przeprowadzoną lustrację stanu zachowania zabytkowej substancji na obszarze gminy Jasień i weryfikację Gminnej Ewidencji Zabytków a także posiłkując się ustaleniami wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami sformułowano cele, zadania i kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami gminy.

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Jasień formułuje szereg działań związanych z opieką samorządu nad zabytkami gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wśród priorytetów Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Jasień są działania zmierzające do sprawnego uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających ochronę wartościowych zespołów i obiektów zabytkowych, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej gminy jej walorów krajobrazowych i przyrodniczych.

Wskazaniem jest również zwiększanie środków budżetowych gminy na pomoc finansową dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru, zgodnie z podjętą uchwałą w sprawie zasad dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich. Niewątpliwie przyczyni się to do zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywnej poprawy ich stanu technicznego.

Innym ważnym zadaniem jest wspieranie przez gminę inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami m.in. przez udostępnienie pełnej bazy danych o możliwościach pozyskania środków finansowych na prace remontowo-konserwatorskie zabytków.

W ramach obowiązków samorządu gminnego, jako właściciela części obiektów zabytkowych na terenie gminy, należy utrzymanie ich w należyтым stanie i korzystanie z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości. Wskazana jest rewaloryzacja historycznych zespołów parkowych.

Ponadto postuluje się podjęcie działań w celu uporządkowania, i oznaczenia nieczynnych historycznych cmentarzy, w tym zabezpieczenie zachowanych nagrobków, przeprowadzenie prac porządkowych, ogrodzenie terenu, pielęgnacja zieleni, oznakowanie itp.

Priorytetem samorządu gminnego powinna być również właściwa ekspozycja zabytków oraz szeroko rozumiana promocja dziedzictwa kulturowego, szczególnie w kontekście rozwoju turystyki, wynikającej z korzystnego położenia gminy oraz jej walorów krajobrazowo-przyrodniczych. Należy zwrócić uwagę na podjęcie działań zmierzających do jednolitego oznakowania najcenniejszych obiektów zabytkowych.

Konieczna jest również promocja oraz edukacja o dziedzictwie kulturowym gminy, skierowana zarówno do turystów i inwestorów ale również do mieszkańców, co pozwoli niewątpliwie na lepsze zacieśnianie więzi społecznych i identyfikowanie się ze swoją „małą ojczyzną”.

CEL PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JASIEŃ	ZADANIA REALIZOWANE W LATACH 2013-2016
<p>1. REALIZOWANIE ZADAŃ KOMPETENCYJNYCH SAMORZĄDU DOTYCZĄCYCH OPIEKI NAD ZABYTKAMI.</p>	<p>1. Przyjęcie przez Radę Miejską Jasienia <i>Programu Ochrony Zabytków na lata 2013-2016</i> oraz okresowe monitorowanie jego realizacji. 2. Zabezpieczenie w budżecie gminy środków finansowych na realizację zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 3. Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości. 4. Stała współpraca samorządu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 5. Zawieranie w umowach sprzedaży, dzierżawy zabytków nieruchomości warunków nakładających obowiązek przeprowadzenia niezbędnych prac remontowych i konserwatorskich. 6. Monitorowanie wykonywanych prac przy zabytkach nieruchomości 7. Okresowa kontrola (nie rzadziej niż raz na 2 lata) właściwego oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków znakiem informacyjnym przekazanym przez samorząd (znak Konwencji Haskiej). 8. Współuczestniczenie w opracowywaniu dla obszarów szczególnie wartościowych kulturowo analiz i studiów przydatnych do podejmowania decyzji planistycznych. 9. Systematyczne porządkowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych. - Aktualizacja informacji o obiektach zabytkowych w ewidencji gruntów i budynków.</p>
<p>2. ZAHAMOWANIE PROCESÓW DEGRADACJI ZABYTKÓW I DOPROWADZENIE DO POPRAWY STANU ICH ZACHOWANIA.</p>	<p>1. Wypracowanie zasad współpracy z właścicielami i administratorami budynków zabytkowych. Sporządzenie planu najpilniejszych prac przy obiektach zabytkowych 2. Współpraca samorządu z parafiami będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, kaplice, cmentarze), mająca na celu wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac</p>

	<p>konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.</p> <p>3. Wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przeprowadzenie specjalistycznych wizji konserwatorskich</p> <p>4. Opracowanie koncepcji rewitalizacji parku w Jasieniu. Współdziałanie ze służbami konserwatorskimi oraz właścicielami zabytków w celu wypracowania wspólnych działań dla ich ochrony.</p> <p>5. Wykonanie wizualizacji grodu w Wicinie (w formie elektronicznej), która służyć będzie celom edukacyjnym i promocyjnym.</p> <p>6. Ustalenie terenów, dla których niezbędne jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, istotnych dla ochrony dziedzictwa kulturowego.</p> <p>7. Uzupełnienie gminnej ewidencji zabytków o obiekty przewidziane do ochrony ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz o obiekty ustalone w wyniku przeprowadzonych prac naukowo-badawczych.</p> <p>8. Sprawne interweniowanie przez właściwe służby miejskie w celu przeciwdziałania samowolom budowlanym; ujednoczenie wyglądu miasta i wsi w zakresie: np. wymiany stolarki, witryn, malowania przyziemi, sztyldów, zieleni, ogrodzeń.</p> <p>9. Podjęcie działań w celu uporządkowania, i oznaczenia nieczynnych historycznych cmentarzy (w szczególności w Bronicach Lipsku Żarskim, Golinie Zieleńcu i Lisiej Górze; w tym zabezpieczenie zachowanych nagrobków, przeprowadzenie prac porządkowych, ogrodzenie terenu, pielęgnacja zieleni itp., względnie utworzenie lapidarium.</p> <p>10. Współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.</p>
<p>3. WYEKSPONOWANIE ZABYTKÓW ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.</p>	<p>1. Zintegrowanie oraz uwzględnianie we wszelkich dokumentach strategicznych ochrony i należytej ekspozycji zabytków i krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego.</p> <p>2. Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy ewangelickich, szczególnie poprzez zahamowanie procesów ich degradacji.</p> <p>3. Rewitalizacja parku miejskiego im. W. Sikorskiego w Jasieniu oraz fragmentu parku willowego przy ul Przemysłowej w Jasieniu</p> <p>4. Uwzględnianie zaleceń i działań konserwatorskich w zespołach przestrzennych, ciągach ulicznych, układach ruralistycznych.</p> <p>5. Współpraca samorządu z uczelniami wyższymi zmierzająca do wprowadzania problematyki środowiska kulturowego Gminy do tematyki prac dyplomowych.</p> <p>6. Prowadzenie systematycznych działań zmierzających</p>

	do oznakowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków znakiem Konwencji Haskiej.
4. UDOSTĘPNIANIE I PROMOCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpowszechnianie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy – na bieżąco, podczas opracowywania folderów promujących gminę, podczas wyjazdów i współpracy z innymi gminami i miastami. 2. Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków (po jej sporządzeniu) oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy i miasta Jasień na lata 2013 - 2016” na stronie internetowej Urzędu Miejskiego po uchwaleniu przez Radę Miejską. 3. Zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków – w ramach posiadanych przez Urząd Miejski środków finansowych 4. Współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów, wspólnie z realizacją w/w tablic informacyjnych. 5. Utworzenie na terenie miasta trasy turystycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości. 6. Opracowanie elektronicznej mapy turystycznej z naniesionymi i opracowanymi obiektami zabytkowymi gminy i atrakcjami turystycznymi 7. Powołanie parku kulturowego „Gród w Wicinie” i sporządzenie planu jego ochrony oraz opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego tego obszaru.
5. OCHRONA ZABYTKÓW NIEMATERIALNYCH	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie działań zmierzających do zachowania zabytków niematerialnych, np. historycznych nazw miejsc i obiektów, nazw związanych z lokalną historią, tradycją, topografią. 2. Tworzenie zbioru archiwalnych na bazie Miejskiej Izby Pamięci.
6. UWZGLĘDNIENIE UWARUNKOWAŃ OCHRONY ZABYTKÓW, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO, ŁĄCZNIE Z	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwzględnianie zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony przyrody w opracowywanych dla terenu Gminy dokumentach studialnych dot. polityki przestrzennej - np. <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego</i> oraz w dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy. 2. Prowadzenie rewaloryzacji zabytkowego Parku

<p>UWARUNKOWANIAM I OCHRONY PRZYRODY I RÓWNOWAGI EKOLOGICZNEJ</p>	<p>Miejskiego.</p> <p>3. Systematyczne znakowania pomników przyrody.</p> <p>4. Modernizacja i utrzymanie terenów zieleni, zwłaszcza terenów zielonych i skwerów w otoczeniu zabytków.</p> <p>5. Objęcie ochroną cennych obiektów przyrodniczych (np. wyszukiwanie i ustanawianie nowych pomników przyrody).</p>
<p>7. KREOWANIE WIZERUNKU MIASTA I GMINY ORAZ BUDOWANIE TOŻSAMOŚCI MIESZKAŃCÓW.</p>	<p>1. Coroczna organizacja Dni Jasienia .</p> <p>2. Coroczna organizacja Festiwalu Kultur Dawnych</p> <p>3. Zainicjowanie i współorganizowanie cyklicznych przedsięwzięć służących pogłębianiu zainteresowania dziedzictwem kulturowym – m.in. Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, Dzień Ochrony Zabytków, Jarmarki Archeologiczne.</p> <p>4. Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami.</p> <p>5. Współdziałanie z organizatorami różnorodnych imprez i przedsięwzięć związanych z obchodami rocznic historycznych i wydarzeń szczególnie istotnych dla dziejów Gminy (Łużyc) .</p> <p>6. Współdziałanie z PTTK w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego miasta (usługi przewodnickie, rajdy, spływy kajakowe).</p> <p>7. Inicjowanie i organizacja wystaw popularyzujących dziedzictwo kulturowe Gminy.</p> <p>8. Opracowanie na podstawie wykonanej gminnej ewidencji zabytków cyfrowej bazy danych o obiektach zabytkowych i historycznych przestrzeniach o istotnych wartościach krajobrazu kulturowego i jak najszersze jej udostępnianie poprzez umieszczenie na stronach internetowych Gminy.</p> <p>9. Realizacja programu edukacji środowiskowej wśród dorosłych i dzieci.</p> <p>10. Udzielanie wsparcia finansowego z budżetu Gminy na działania służące ochronie dziedzictwa kulturowego, a podejmowane przez organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i inne podmioty życia społecznego w gminie.</p> <p>11. Mecenat nad lokalną twórczością artystyczną.</p>
<p>8. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĘKSZAJĄCYCH ATRAKCYJNOŚĆ ZABYTKÓW DLA POTRZEB SPOŁECZNYCH,</p>	<p>1. Rozwój produktu turystyki kulturowej <i>Park kulturowy „Grodzisko w Wicinie”</i> – poprzez kontynuację Festiwalu kultur Dawnych, organizację jarmarków archeologicznych i imprez rycerskich.</p> <p>2. Inspirowanie konkursów plastycznych i fotograficznych na temat obiektów zabytkowych w mieście i gminie (placówki edukacyjne oraz instytucje kultury, stowarzyszenia).</p> <p>3. Wypracowanie sposobu wyróżniania najlepszych</p>

<p>TURYSTYCZNYCH I EDUKACYJNYCH.</p>	<p>użytkowników obiektów zabytkowych np. poprzez przyznawanie tytułu „Mecenasa Zabytku”.</p> <p>4. Stała współpraca z prasą, radiem i telewizją oraz wykorzystywanie internetu do prezentacji środowiska kulturowego Gminy.</p> <p>5. Wspieranie wydawnictw popularno-naukowych dot. środowiska kulturowego i tradycji miasta i gminy Jasień.</p> <p>6. Stworzenie zakładki o zabytkach na stronie internetowej gminy. Digitalizacja lokalnych zasobów zabytkowych</p>
<p>9. DZIAŁANIA W ZAKRESIE WŁĄCZENIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO W PROCESY ZWIĄZANE Z BUDOWĄ INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ</p>	<p>1. Współpraca z organizacjami turystycznymi na obszarze gminy.</p> <p>2. Tworzenie warunków do wzrostu zatrudnienia w sektorze prywatnym turystyki regionu. Wspieranie innowacyjności i kreatywności w turystyce.</p> <p>3. Promocja tras rowerowych, podjęcie akcji promocyjnej dotyczącej obiektów zabytkowych, w tym parków kulturowych i szlaków kulturowych.</p> <p>4. Budowa i rozwój infrastruktury zagospodarowania szlaków turystycznych.</p> <p>5. Poszukiwanie wspólnie z mieszkańcami obiektów charakterystycznych dla miejscowości w gminie, na których można oprzeć promocję dziedzictwa.</p> <p>6. Wykorzystanie potencjału kulturowo-turystycznego gminy przez rozwój działalności agroturystycznej, turystyki aktywnej.</p> <p>7. Przygotowanie kompleksowej informacji o ofercie kulturowej i turystyczno – kulturowej regionu</p>
<p>10. WSPIERANIA INICJATYW SPRZYJAJĄCYCH POZYSKANIU ŚRODKÓW FINANSOWYCH NA OPIEKĘ NAD ZABYTKAMI.</p>	<p>1. Udzielanie dotacji z budżetu Gminy uprawnionym podmiotom na podstawie uchwały Rady Miejskiej, określającej tryb i zasady, postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności miasta.</p> <p>2. Wprowadzenie ulg podatkowych z tytułu przeprowadzanych remontów i restauracji w obiektach o charakterze zabytkowym.</p> <p>3. Wypracowanie polityki informacyjnej służącej szerokiemu społecznemu upowszechnianiu bieżących informacji o aktualnie ogłaszanych terminach naboru wniosków, Programach Operacyjnych, programach MKiDN i innych możliwościach pozyskania środków finansowych na realizację prac remontowych, konserwatorskich i rewitalizację obiektów zabytkowych.</p> <p>4. Wspieranie wszelkich inicjatyw lokalnych niosących ze</p>

	<p>sobą wzrost nakładów finansowych na opiekę nad zabytkami.</p> <p>5. W miarę możliwości organizacyjnych Urzędu Miejskiego, prowadzenie doradztwa oraz udzielanie przez wyznaczonych pracowników właścicielom i zarządcom obiektów zabytkowych pomocy merytorycznej przy wypełnianiu wniosków w celu pozyskania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na prace remontowe, konserwatorskie obiektów zabytkowych.</p> <p>6. Udostępnianie strony internetowej Gminy dla potrzeb działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.</p> <p>7. Stała współpraca na poziomie planowanych inwestycji z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, prowadząca do poprawy stanu ich zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej.</p>
<p>11. WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI, STOWARZYSZEŃ, SEKTORA PRYWATNEGO NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI</p>	<p>1. Ustalenie zasad współpracy instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami na terenie Gminy.</p> <p>2. Inicjowanie i koordynacja współpracy z gminami, z samorządem powiatowym, wojewódzkim oraz z regionami zagranicznymi.</p> <p>3. Współpraca z samorządem powiatowym, sąsiednimi gminami i miastami w organizacji efektywnych form promocji regionu.</p>
<p>12. EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.</p>	<p>1. Przygotowanie programu zajęć dla szkół i przedszkoli dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz ochrony i opieki nad zabytkami gminy Jasień.</p> <p>2. Wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu</p> <p>3. zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych</p> <p>4. Podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe nauczycieli i osób działających w sferze upowszechniania dziedzictwa kulturowego.</p> <p>5. Systematyczne uzupełnianie na stronie internetowej Miasta zakładki o zabytkach miasta.</p> <p>6. Propagowanie wśród dzieci i młodzieży udziału w ogólnopolskim konkursie „Nasze Ojcowizny”.</p> <p>7. Współorganizacja różnorodnych, ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy), popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony.</p> <p>8. Propagowanie tradycji wielokulturowości Gminy</p>

	<p>poprzez współorganizację imprez i przedsięwzięć adresowanych do szerokiego kręgu odbiorców.</p> <p>9. Prowadzenie polityki informacyjnej dotyczącej pozytywnych działań konserwatorskich i remontowo-budowlanych przy obiektach i przestrzeniach zabytkowych.</p> <p>10. Informowanie społeczeństwa o bieżących wydarzeniach związanych z problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.</p> <p>11. Włączanie, poprzez media, społeczności lokalnej i turystów do różnorodnych inicjatyw w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.</p>
<p>13. TWORZENIE MIEJSC PRACY ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ZABYTKÓW</p>	<p>1. Park kulturowy w Wicinie: (np.: noclegi, warsztaty, przewodnicy).</p> <p>2. Modernizacja układów zieleni miejskiej oparta na programach aktywizacji osób bezrobotnych.</p>

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem formułującym Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Zadania opisane w Programie powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Jasień zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miejski w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- **prawne** (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- **finansowe** (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z

programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),

- **społeczne** (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki – współdziałanie z organizacjami społecznymi),

- **kontrolne** (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, aktualizacja bazy danych gminnej ewidencji zabytków.

- **koordynacji** (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi). Utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Jasieniu Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu.

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Za koordynację i monitorowanie realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Jasień na lata 2013-2016 odpowiada Burmistrz.

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata burmistrz sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Miejskiej. Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.
- liczba osób zatrudnionych w agroturystyce i dziedzinach związanych z ochroną zabytków,

- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Głównymi potencjalnymi źródłami finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, tj. projektów związanych z zabytkami oraz projektów pośrednio związanych z ochrona dziedzictwa są:

1. środki z funduszy europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym,
2. środki z funduszy europejskich, - Regionalnego Programu Operacyjnego, dystrybuowane na poziomie województwa,
3. środki z europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej, itd.,
4. środki finansowe z budżetu państwa, przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów ministerialnych,
5. środki wojewódzkie (dotacje przedmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd województwa, dotacje dla innych jednostek samorządu terytorialnego, dotacje granty, nagrody dla innych podmiotów.

Ponadto finansowanie zadań służących realizacji Programu może odbywać się wykorzystaniem

- dochodów własnych instytucji kultury,
- środków własnych gminy (budżet)
- darowizny na rzecz gminy
- środków prywatnych (np.: osób fizycznych, fundacji, stowarzyszeń,...)
- inne środki przewidziane prawem (np.: zbiórki komitetów działających na rzecz ochrony zabytków, inicjatywy społeczne, cegiełki itp.)

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Wskazując możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych należy zaznaczyć, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- dotacje Województwa
- dotacje Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG

XI.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z artykułem 73 ustawy o ochronie zabytków jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczegółowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej, opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,
- zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację

finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu.

Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
  - b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
  - c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
    - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
    - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.
- Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miejską.

DOTACJE MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI – FUNDUSZ KOŚCIELNY

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt – w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

XI.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

LUBUSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY NA LATA 2007-2013

O środki na projekty z zakresu kultury można się starać w ramach:

- Priorytetu 4 „Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej”
- Działanie 4.3 „Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich”
- Priorytetu 5 „Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej”
- Działanie 5.1 „Rozwój i modernizacja regionalnej infrastruktury turystycznej i kulturowej”,
- Działanie 5.2 „Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury turystycznej i kulturowej”.

Celem Działania 4.3 jest ożywienie zdegradowanych 105 obszarów miejskich i wiejskich, w tym powojсковych, przemysłowych i popegeerowskich, poprzez zmianę dotychczasowych funkcji i adaptację terenów oraz znajdujących się tam obiektów m.in. na cele usługowe, rekreacyjne, kulturalne i turystyczne.

Na obszarze województwa lubuskiego występują tereny zdegradowane, charakteryzujące się m.in. wysokim poziomem ubóstwa, wysoką stopą bezrobocia, niskim poziomem wykształcenia oraz wyraźnym deficytem kwalifikacji. Niezwykle istotne jest znalezienie dla nich nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym obszary zmieniają swoją funkcję. Projekty kwalifikujące się do Działania 4.3 uzyskują dofinansowanie umożliwiające kompleksowe działania rewitalizacyjne. Istotnym czynnikiem wspomagającym uzyskanie dofinansowania jest kwestia ochrony środowiska naturalnego, rewitalizacja terenu poprzez tworzenie stref zieleni oraz rozbiórka niepotrzebnych instalacji z terenów przemysłowych i powojсковych.

W ramach Działania 4.3 dofinansowane będą wyłączenie projekty ujęte w Lokalnych Programach Rewitalizacji, które w kompleksowy sposób rozwiążą problemy społeczno-gospodarcze poprzez inwestycję dotyczącą kilku z niżej podanych typów obszarów interwencji:

- infrastruktura turystyczna,
- infrastruktura kulturalna,
- prace renowacyjne,
- zagospodarowanie przestrzeni w harmonii z otoczeniem,
- renowacja i modernizacja starówek miast (w przypadku infrastruktury dziedzictwa kulturowego rewitalizacja musi dotyczyć więcej niż jednego obiektu zabytkowego – zespołu zabytków i spowodować uporządkowanie i harmonizację całej przestrzeni zabytkowej)

Formy dofinansowania na projekty związane z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego wskazano również w Priorytecie nr 5: **„Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej”**. Głównym celem priorytetu jest wzrost konkurencyjności regionalnej oferty turystycznej oraz wykorzystanie potencjału kultury, a także podjęcie działań w celu zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia atrakcyjności regionu na rynku krajowym i międzynarodowym. Realizacja priorytetu przyczyni się do wzrostu znaczenia turystyki i kultury jako czynnika stymulującego rozwój gospodarczy i społeczny województwa. Wyznaczone zostały, między innymi, priorytetowe kierunki wsparcia, a także kategorie interwencji wydatków. Są to:

- Ścieżki rowerowe.
- Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego.
- Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych.
- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.
- Rozwój infrastruktury kulturalnej.

W uzasadnieniu priorytetu 5. czytamy, że istotnym warunkiem osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej regionu, a w konsekwencji sukcesu gospodarczego jest podniesienie jakości infrastruktury kulturowej, turystycznej i sportowej. Województwo

lubuskie ma stosunkowo mało zanieczyszczone środowisko i dysponuje atrakcyjnymi zasobami przyrodniczymi oraz historyczno - kulturowymi.

Działania w obszarze kultury, turystyki i sportu są ważnym elementem tworzenia regionu atrakcyjnego turystycznie. Niezbędnym warunkiem ich skuteczności jest podniesienie stanu technicznego infrastruktury kulturowej, turystycznej i sportowej, a realizacja inwestycji powinna odbywać się na zasadzie spójnych i komplementarnych wobec siebie przedsięwzięć, które w efekcie doprowadzą do powstania atrakcyjnego produktu turystycznego.

Projekty realizowane w ramach priorytetu będą wiązały się ze wzmacnianiem tożsamości kulturowej i historycznej oraz regionalnej świadomości mieszkańców. W ramach działania będą realizowane projekty dotyczące obiektów kulturalnych, historycznych i zabytkowych, zapewniające im odpowiedni stan techniczny, zabezpieczenie przed dalszym zniszczeniem oraz powszechną dostępność dla mieszkańców regionu, jak i dla turystów. Istnieje duża potrzeba dofinansowania inwestycji związanych z zabytkami kultury materialnej oraz współczesnymi obiektami publicznej infrastruktury kulturowej. Projekty z zakresu infrastruktury kulturowej będą realizowane w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku Strategię Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego. Priorytetowo traktowane będą projekty, mające ekonomiczny wpływ na rozwój regionu. Działania w tym zakresie doprowadzą do zwiększenia dostępności obiektów dla mieszkańców oraz potencjalnych turystów.

Działania w obszarze kultury, turystyki i sportu są ważnym elementem tworzenia z lubuskiego regionu atrakcyjnego turystycznie. W ramach priorytetu wspierane będą projekty zorientowane na rewitalizację i wzmacnianie funkcji turystycznych obiektów zabytkowych, budowę i rozbudowę publicznej infrastruktury kulturalnej, gastronomicznej, noclegowej i sportowej wraz z wyposażeniem. Projekty z obszaru rozwoju turystyki będą musiały wykazywać wyraźne oddziaływanie gospodarcze. Priorytetowo traktowane będą projekty wynikające z szerszych ram rozwoju turystyki w regionie, czyli mające odniesienie do Lubuskiej Strategii Rozwoju Turystyki oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2020 roku. Równie ważnym elementem rozwoju regionu, zarówno z punktu widzenia atrakcyjności turystycznej, jak i w kontekście potrzeb mieszkańców, jest stan infrastruktury sportowej. Stąd w ramach priorytetu realizowane będą inwestycje wzmacniające bazę sportową i rekreacyjną. Tworzenie lub modernizowanie obiektów sportowych uzupełni ofertę turystyczną województwa oraz wpłynie na rozwój środowisk lokalnych. Stworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji wpływa również na aktywność społeczności lokalnych oraz ma związek z popularyzacją postaw prozdrowotnych i profilaktyką wielu chorób.

Maksymalny poziom dofinansowania projektów wynosi 85%.

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH 2007 – 2013

Program jest realizowany na terenie całego kraju. Jego celem jest realizacja działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych. Wszystkie te działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W ramach Osi IV Leader, której celem jest m. in. polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, lokalna społeczność wiejska opracowuje lokalną strategię

rozwoju i realizuje wynikające z niej innowacyjne projekty łączące zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe, historyczne, itp., oraz wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. W ramach Osi IV w działaniu „Małe projekty” o dofinansowanie mogły ubiegać się projekty mające na celu zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, w tym przez:

-odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
-odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Wysokość uzyskanej pomocy nie może być jednorazowo wyższa niż 25 000 zł, ale łącznie wysokość dofinansowania przypadająca na jednego beneficjenta w całym okresie realizacji programu może wynieść maksymalnie 100 000 zł. Refundacji podlegają koszty kwalifikowalne poniesione przez Beneficjenta w wysokości nie przekraczającej 70% tych kosztów.

Nowością w podejściu Osi 4. Leader jest to, że w ramach małych projektów, wnioskodawcą – beneficjentem może być osoba fizyczna. Oprócz tego wnioski mogą składać także osoby prawne albo jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, ale którym ustawy przyznają zdolność prawną (Kościół Katolicki i związki wyznaniowe, stowarzyszenia i fundacje).

XI.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii, budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,

- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomości przed kradzieżą i zniszczeniem.

Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny, aktualny na początek roku 2012.

W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ mogą one ulegać zmianom w każdym roku budżetowym.

Inne źródła finansowania:

Narodowe Centrum Nauki

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach mogą być również dofinansowane przez Narodowe Centrum Nauki na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Centrum Nauki.

Szczegółowe informacje: www.ncn.gov.pl

Europejskie Dni Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa to największy w Europie projekt społeczny i edukacyjny, najważniejsze święto zabytków kultury Starego Kontynentu. Ich idea narodziła się w 1985 r. w Granadzie w Hiszpanii

podczas II Konferencji Rady Europy. Wówczas po raz pierwszy bezpłatnie udostępniono zwiedzającym obiekty, do których dostęp dotychczas był ograniczony. Inicjatywa cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że w 1991 r. zainspirowała Radę Europy do ustanowienia Europejskich Dni Dziedzictwa.

Głównym celem Europejskich Dni Dziedzictwa jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypominanie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Imprezy skierowane są do bardzo

szerokiej i różnorodnej grupy odbiorców, co nadaje im wymiar uniwersalny. W obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa uczestniczą wszystkie państwa, członkowie Rady Europy, w tym Polska, która włączyła się do tej akcji w 1993 r. Co roku we wrześniu organizatorzy udostępniają do zwiedzania szerokiej publiczności zabytki i miejsca kultury, przygotowują festyny, jarmarki, imprezy plenerowe, inscenizacje, turnieje rycerskie, wystawy, odczyty naukowe, konkursy, spotkania z twórcami kultury i wiele innych imprez o różnorodnym charakterze, skierowanych do różnych grup społecznych i wiekowych. Dzięki temu

obywatele państw uczestniczących w EDD mają doskonałą okazję do poznania dorobku kulturowego regionu, który zamieszkują.

Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Podmiotem realizującym procedurę konkursową, podobnie jak wyżej omówione Europejskie Dni Dziedzictwa jest **Narodowy Instytut Dziedzictwa**. Konkurs, skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowi źródła finansowania zabytków, jednak warto o nim wspomnieć, bowiem jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów.

Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów

Szczegółowe informacje dotyczące konkursu, jak i innych projektów realizowanych w obszarze ochrony zabytków dostępne są na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa: www.nid.pl

Pozostałe źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

W przypadku **nieruchomości zabytkowych**, ich właściciele mogą korzystać z różnych źródeł finansowania. Przede wszystkim środki własne generowane przez nieruchomość lub działalność gospodarczą prowadzoną na nieruchomości oraz nadwyżki finansowe osiągnięte z działalności gospodarczej niezwiązanej z finansowaną nieruchomością. Następnie obce źródła finansowania takie jak dotacje, fundusze krajowe, środki Unii Europejskiej, fundusze zagraniczne, programy pomocowe, mecenat i sponsoring oraz kredyty. Ulgi podatkowe i zwolnienia z opłat związanych z nieruchomością zabytkową można również uznać za dodatkową formę finansowania tego typu nieruchomości.

Kredyty hipoteczne udzielane są przede wszystkim przez banki na zakup, budowę, nadbudowę, przebudowę, rozbudowę, modernizację, adaptację bądź remont nieruchomości mieszkalnych, użytkowych i komercyjnych. Kredytobiorcami mogą być zarówno klienci indywidualni, posiadający zdolność kredytową, jak i przedsiębiorcy, inwestorzy instytucjonalni, wspólnoty mieszkaniowe, jednostki budżetowe, jednostki samorządowe oraz inne podmioty. Podstawowym zabezpieczeniem tego rodzaju kredytów jest hipoteka ustanowiona na kredytowanej bądź innej nieruchomości.

Banki coraz częściej finansują inwestycje związane z zakupem, odnowieniem i adaptacją nieruchomości zabytkowych ze względu na deficyt terenów inwestycyjnych szczególnie w centrum dużych miast. Zarówno deweloperzy mieszkaniowi jak i podmioty gospodarcze inwestujące w nieruchomości komercyjne adaptują nieruchomości o charakterze zabytkowym na swoje potrzeby, wykorzystując środki z kredytów.

Banki proponują również pomoc finansową na rewitalizację starych i zabytkowych obszarów miejskich (zabytków nieruchomych, obszarów przemysłowych, osiedli mieszkaniowych itp.) jednostkom samorządu terytorialnego. Długoterminowe finansowanie kredytem realizacji programów rewitalizacyjnych może pozwolić samorządom na odzyskanie cennych terenów oraz zapewnienie rozwoju określonego obszaru dawnych dzielnic miejskich, terenów poprzemysłowych czy powojkowych.

Dofinansowanie zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oferują także:

fundusze fundacji krajowych, m.in. Fundacja im. Stefana Batorego (www.batory.org.pl), Fundacja Kronenberga (www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index);

fundusze europejskie, m.in. Programy Europejskiej Fundacji Kultury (www.eurocult.org), Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej (www.efrwp.pl);

fundusze międzynarodowe, m.in. Fundusze Wyszehradzki (www.visegradfund.org), Szwajcarska Fundacja dla Kultury Pro Helvetia (www.prohelvetia.pl), Fundacja Współpracy Polsko–Niemieckiej (www.fwpm.org.pl), Polsko–Amerykańska Fundacja Wolności (www.pafw.pl);

fundusze organizacji międzynarodowych, m.in. Europa Nostra wręcza nagrody za utrzymywanie i restaurację obiektów kulturowych w krajach europejskich (www.europanostra.org). Informacje na temat ww. funduszy dostępne są również na stronach internetowych: www.platformakultury.pl, www.nck.pl.

XII. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1:

– OBIEKTY ZABYTKOWE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

L.p.	Obiekt	Miejscowość	Adres	Numer ewiden.	Data wpisu
1.	Kościół ewangelicki ob. rzym.-kat. filialny pw. św. Józefa Robotnika	BUDZIECHÓW		2698	12.04.1977
2.	Dwór	BUDZIECHÓW	Budziechów nr 73	2699	12.04.1977
3.	Dom nr 2 (szkoła)	GOLIN	Golin nr 2	2706	12.04.1977
4.	Kościół ewangelicki ob. rzym.-kat. filialny pw. św. Anny	JABŁONIEC		L-201/A (d.2720)	12.04.1977
5.	Pałac	JASIEŃ	Buczka 1	476	20.05.1963
6.	Kościół ewangelicki ob. rzym. kat. parafialny pw. MB Różańcowej	JASIEŃ	Pl. Wolności	475	20.05.1963
7.	Dom mieszkalny (część podziemna)	JASIEŃ	Pl. Wolności 16	1322	28.09.1964
8.	Budynek	JASIEŃ	Kościuszki 3	2353	11.09.1976
9.	Budynek	JASIEŃ	Piątkowskiego 1	2724	12.04.1977
10.	Budynek	JASIEŃ	Jaskólcza 4	2725	12.04.1977
11.	Budynek	JASIEŃ	Jana Pawła II 3	2726	12.04.1977
12.	Budynek	JASIEŃ	Jana Pawła II 9	2727	12.04.1977
13.	Budynek	JASIEŃ	Jana Pawła II 16	2728	12.04.1977
14.	Dom drewniany nr 17 (5)	JASIONNA		317	02.05.1961
15.	Pałac	JASIONNA		497	20.05.1963
16.	Dwór	ŚWIBNA	Świbna 12	2066	30.04.1971
17.	Spichlerz	ŚWIBNA	Świbna 12	2066	30.04.1971
18.	Kościół ewangelicki ob. rzym.-kat. parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	WICINA		L-188/A	30.12.2005
19.	Ieśniczówka	ZABŁOCIE	Zabłocie 90	1324	28.09.1964

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze 2011

ZAŁĄCZNIK NR 2: Gmina Jasień – wykaz obiektów ujętych w ewidencji zabytków województwa lubuskiego.

Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr domu
1	2	3	4
Bieszków	Cmentarz		
Bieszków	Dom		6
Bieszków	Dom		10
Bieszków	Dom		12
Bieszków	Dom		13
Bieszków	Dom		24
Bieszków	Dom		36
Bieszków	Dom		40
Bieszków	Dom		41
Bieszków	Dom		42
Bieszków	Dom		43
Bieszków	Dom		45
Bieszków	Dom		46
Bronice	Cmentarz		
Bronice	Dom		1
Bronice	Dom		2
Bronice	Dom		3
Bronice	Dom		4
Bronice	Dom		7
Bronice	Dom		10
Bronice	Dom		14
Bronice	Dom		16
Bronice	Dom		17
Bronice	Dom		21
Bronice	Dom		23
Bronice	Dom		24
Bronice	Dom		25
Bronice	Dom		27
Bronice	Dom		30
Bronice	Dom		34
Bronice	Dom		36
Bronice	Dom		37
Bronice	Dom		38
Bronice	Dom		42
Bronice	Dom		44
Budziechów	Układ ruralistyczny		
Budziechów	Cmentarz		
Budziechów	Kościół fil. pw. Św. Józefa Robotnika		
Budziechów	Historyczne otoczenie kościoła		
Budziechów	Założenie folwarczne		

Budziechów	Dwór		
Budziechów	Obora		
Budziechów	Dom		8
Budziechów	Dom		9
Budziechów	Dom		13
Budziechów	Dom		14
Budziechów	Dom		15
Budziechów	Dom		16
Budziechów	Dom		17
Budziechów	Dom		18
Budziechów	Dom		19
Budziechów	Dom		21
Budziechów	Dom		22
Budziechów	Dom		23
Budziechów	Dom		24
Budziechów	Dom		25
Budziechów	Obora		25
Budziechów	Dom		26
Budziechów	Dom		27
Budziechów	Dom		28
Budziechów	Dom		29
Budziechów	Dom		30
Budziechów	Dom		31
Budziechów	Dom		33
Budziechów	Dom		34
Budziechów	Dom		35
Budziechów	Dom		40
Budziechów	Dom		42
Budziechów	Dom		45
Budziechów	Dom		53
Budziechów	Dom		58
Budziechów	Dom		63
Budziechów	Dom		64
Budziechów	Dom		66
Budziechów	Dom		67
Budziechów	Dom		69
Budziechów	Dom		71
Budziechów	Dom		72
Budziechów	Dom		77
Budziechów	Dom		80
Budziechów	Dom		81
Budziechów	Dom		85
Budziechów	Dom		91
Budziechów	Dom		92

Golin	Cmentarz		
Golin	Zespół pałacowo – parkowo – folwarczny		
Golin	Park		
Golin	Stodoła		
Golin	Budynek gospodarczy (dawna oranżeria)		
Golin	Szkoła		2
Golin	Dom		4
Golin	Budynek gospodarczy		4
Golin	Dom		5
Golin	Dom		9
Golin	Dom		10
Golin	Dom		13
Golin	Dom		14
Golin	Dom		16
Golin	Dom		22
Golin	Dom		28
Golin	Dom		32
Golin	Dom		33
Golin	Dom		34
Golin	Dom		41
Golin	Dom		43
Guzów	Dom		2
Guzów	Dom		5
Guzów	Dom		7
Guzów	Dom		18
Guzów	Dom		21
Guzów	Dom		22
Guzów	Dom		33
Guzów	Dom		34
Guzów	Dom		35
Guzów	Dom		40
Guzów	Dom		41
Guzów	Dom		42
Guzów	Dom		43
Guzów	Dom		44
Guzów	Dom		46
Guzów	Dom		47
Guzów	Dom		48
Guzów	Dom		49
Guzów	Stodoła		49
Jabłoniec	Cmentarz		
Jabłoniec	Kościół fil. pw. św. Anny		
Jabłoniec	Historyczne otoczenie kościoła		
Jabłoniec	Dom		5

Jabłoniec	Dom		8
Jabłoniec	Dom		9
Jabłoniec	Dom		10
Jabłoniec	Dom		11
Jabłoniec	Dom		12
Jabłoniec	Dom		16
Jabłoniec	Obora		16
Jabłoniec	Dom		22
Jabłoniec	Dom		23
Jabłoniec	Dom		24
Jabłoniec	Dom		25
Jabłoniec	Dom		26
Jabłoniec	Dom		38
Jabłoniec	Dom		43
Jabłoniec	Dom		44
Jabłoniec	Dom		49
Jabłoniec	Dom		50
Jabłoniec	Dom		51
Jabłoniec	Dom		52
Jabłoniec	Dom		54
Jabłoniec	Dom		57
Jabłoniec	Dom		58
Jabłoniec	Dom		59
Jabłoniec	Stodoła		59
Jabłoniec	Dom		60
Jabłoniec	Dom		61
Jabłoniec	Dom		64
Jabłoniec	Dom		76
Jabłoniec	Dom		77
Jaryszów	Cmentarz		
Jasień	Układ urbanistyczny		
Jasień	Cmentarz	Mickiewicza	
Jasień	Kościół par. p.w. Matki Boskiej Różańcowej		
Jasień	Historyczne otoczenie kościoła		
Jasień	Wodociągowa wieża ciśnień	Lisia	
Jasień	Zespół pałacowy		
Jasień	Pałac (1)	Buczka	1
Jasień	Remiza (3)	Buczka	3
Jasień	Magazyn i garaże (dawna wozownia) (2)	Buczka	
Jasień	Stajnie	Buczka	
Jasień	Budynki mieszkalne (6)	Buczka	
Jasień	Budynki gospodarcze (komórki)		
Jasień	Dom		
Jasień	Szkoła (7)		

Jasień	Domy mieszkalne (8)		
Jasień	Dom	Pl. Armii Krajowej	2
Jasień	Dom	Pl. Armii Krajowej	3
Jasień	Dom	Pl. Armii Krajowej	4
Jasień	Dom	Pl. Armii Krajowej	5
Jasień	Dom	Kolejowa	1
Jasień	Budynek przemysłowy	Kolejowa	3
Jasień	Dom	Kolejowa	4
Jasień	Dom	Kolejowa	5
Jasień	Dom	Kolejowa	6
Jasień	Dom	Kolejowa	8
Jasień	Dom	Kolejowa	10
Jasień	Dom	Kolejowa	14
Jasień	Dom	Kolejowa	16
Jasień	Dom	Kolejowa	18
Jasień	Dom	Kolejowa	20
Jasień	Dom	Kolejowa	22 i 24
Jasień	Dom	Kolejowa	31
Jasień	Dom	Konstytucji 3 Maja	4a i 4b
Jasień	Dom	Konstytucji 3 Maja	6
Jasień	Dom	Kościuszki	3
Jasień	Dom	Kościuszki	4
Jasień	Dom	Kościuszki	6
Jasień	Dom	Kościuszki	7
Jasień	Dom	Kościuszki	8
Jasień	Dom	Kościuszki	10
Jasień	Dom	Kościuszki	11
Jasień	Dom	Kościuszki	12
Jasień	Dom	Kościuszki	17
Jasień	Dom	Kościuszki	21
Jasień	Dom	Kościuszki	23
Jasień	Dom	Kościuszki	27
Jasień	Dom	Kościuszki	28
Jasień	Dom	Kościuszki	29
Jasień	Dom	Kościuszki	30
Jasień	Dom	Kościuszki	33
Jasień	Dom	Kościuszki	35
Jasień	Dom	Kościuszki	36
Jasień	Dom	Lubska	1
Jasień	Dom	Lubska	3
Jasień	Dom	Lubska	6
Jasień	Dom	Lubska	7
Jasień	Dom	Lubska	8
Jasień	Dom	Lubska	9

Jasień	Dom	Lubska	10
Jasień	Dom	Lubska	11
Jasień	Dom	Lubska	12
Jasień	Dom	Lubska	13
Jasień	Dom	Lubska	14
Jasień	Dom	Lubska	15
Jasień	Dom	Lubska	16
Jasień	Dom	Lubska	16a
Jasień	Dom	Lubska	17
Jasień	Dom	Lubska	18
Jasień	Dom	Lubska	21
Jasień	Dom	Lubska	22
Jasień	Dom	Lubska	23
Jasień	Dom	Lubska	24
Jasień	Dom	Lubska	27
Jasień	Dom	Lubska	28
Jasień	Dom	Lubska	29
Jasień	Dom	Lubska	30
Jasień	Dom	Lubska	31
Jasień	Dom	Lubska	32
Jasień	Dom	Lubska	33
Jasień	Dom	Lubska	35
Jasień	Dom	Lubska	36
Jasień	Dom	Lubska	37
Jasień	Dom	Lubska	38
Jasień	Dom	Lubska	44
Jasień	Dom	Mała	2
Jasień	Dom	Mała	4
Jasień	Dom (dawny zajazd)	Piątkowskiego	1
Jasień	Dom	Piątkowskiego	2
Jasień	Dom	Piątkowskiego	3
Jasień	Dom	Piątkowskiego	5
Jasień	Dom	Piątkowskiego	6
Jasień	Dom	Piątkowskiego	7
Jasień	Dom	Podgórna	1
Jasień	Dom	Podgórna	4
Jasień	Dom	Podgórna	5
Jasień	Dom	Polna	4
Jasień	Dom	Polna	8
Jasień	Dom	Polna	10
Jasień	Dom	Polna	12
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	4
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	6
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	7a i 7b

Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	8
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	9
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	10
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	13
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	15
Jasień	Dom	Powstańców Warszawskich	21
Jasień	Dom	Jana Pawła II	2
Jasień	Dom	Jana Pawła II	3
Jasień	Dom	Jana Pawła II	4
Jasień	Dom	Jana Pawła II	5a
Jasień	Dom	Jana Pawła II	7
Jasień	Dom	Jana Pawła II	8
Jasień	Dom	Jana Pawła II	9
Jasień	Dom	Jana Pawła II	11
Jasień	Dom	Jana Pawła II	12a
Jasień	Dom	Jana Pawła II	13
Jasień	Dom	Jana Pawła II	15
Jasień	Dom	Jana Pawła II	16
Jasień	Dom	Jana Pawła II	17
Jasień	Dom	Jana Pawła II	18
Jasień	Dom	Jana Pawła II	19
Jasień	Dom	Jana Pawła II	20
Jasień	Dom	Jana Pawła II	21
Jasień	Dom	Jana Pawła II	22
Jasień	Dom	Jana Pawła II	26
Jasień	Dom	Jana Pawła II	28
Jasień	Dom	Plac Wolności	1
Jasień	Dom	Plac Wolności	2
Jasień	Dom	Plac Wolności	3
Jasień	Dom	Plac Wolności	4
Jasień	Dom	Plac Wolności	5
Jasień	Dom	Plac Wolności	6
Jasień	Dom	Plac Wolności	8
Jasień	Dom	Plac Wolności	9
Jasień	Dom	Plac Wolności	10
Jasień	Dom	Plac Wolności	11
Jasień	Dom	Plac Wolności	13
Jasień	Dom	Plac Wolności	14
Jasień	Dom	Plac Wolności	15
Jasień	Dom	Plac Wolności	16
Jasień	Dom	Plac Wolności	17
Jasień	Dom	Plac Wolności	19
Jasień	Dom	XX-lecia	6
Jasień	Dom	XX-lecia	8

Jasień	Dom	XX-lecia	10
Jasień	Dom	XX-lecia	12
Jasień	Dom	XX-lecia	14
Jasień	Dom	XX-lecia	18
Jasień	Dom	Sienkiewicza obecnie Jaskólcza 6	40
Jasień	Dom	Żarska	3
Jasień	Dom	Żarska	4
Jasień	Dom	Żarska	5
Jasień	Dom	Żarska	6
Jasień	Dom	Żarska	7
Jasień	Dom	Żarska	8
Jasień	Dom	Żarska	9
Jasień	Dom	Żarska	10
Jasień	Dom	Żarska	11
Jasień	Dom	Żarska	12
Jasień	Dom	Żarska	14
Jasień	Dom	Żarska	15
Jasień	Dom	Żarska	17
Jasień	Dom	Żarska	18
Jasień	Dom	Żarska	19
Jasień	Dom	Żarska	20
Jasień	Dom	Żarska	22
Jasień	Dom	Żarska	23
Jasień	Dom	Żarska	25
Jasień	Dom	Żarska	27
Jasień	Dom	Żarska	41
Jasień	Dom	Żarska	41a
Jasień	Stacja kolejowa		
Jasionna	Cmentarz		
Jasionna	Zespół pałacowo – gospodarczy		12 i 16
Jasionna	Pałac (1)		
Jasionna	Park		
Jasionna	Mostek drewniany		
Jasionna	Brama		
Jasionna	Zabudowania folwarczne		
Jasionna	Stodoła I		
Jasionna	Stodoła II		
Jasionna	Obora		
Jasionna	Obora II (3)		
Jasionna	Dom (4)		16
Jasionna	Chlew (5)		16
Jasionna	Ruiny (7)		
Jasionna	Dom (6)		

Jasionna	Wiata (8)		
Jasionna	Oficina		
Jasionna	Dom		14
Jasionna	Dom		17
Lipsk Żarski	Osada folwarczna		
Lipsk Żarski	Cmentarz		
Lisia Góra	Cmentarz		
Lisia Góra	Dom		3
Lisia Góra	Dom		5
Lisia Góra	Obora		5
Lisia Góra	Dom		25
Lisia Góra	Dom		28
Lisia Góra	(dawna świetlica)		29
Mirkowice	Układ ruralistyczny		
Mirkowice	Dom		8
Mirkowice	Dom		9
Mirkowice	Dom		11
Mirkowice	Dom		12
Mirkowice	Dom		13
Mirkowice	Dom		14
Mirkowice	Dom		15
Mirkowice	Dom		16
Mirkowice	Dom		17
Mirkowice	Dom		22
Mirkowice	Stodoła		24
Mirkowice	Dom		25
Mirkowice	Dom		26
Roztoki	Krzyż pokutny		
Roztoki	Dom		3
Roztoki	Dom		7
Roztoki	Dom		13
Roztoki	Dom		14
Roztoki	Dom		18
Roztoki	Dom		19
Roztoki	Dom		22
Roztoki	Dom		23
Roztoki	Dom		24
Świbna	Układ ruralistyczny		
Świbna	Założenie pałacowo – folwarczne		12
Świbna	Pałac		8
Świbna	Pozostałości parku		
Świbna	Spichlerz		12
Świbna	Obora		12
Świbna	Budynek mieszkalno – gospodarczy		12

Świbna	Warsztaty		
Świbna	Dom		9
Świbna	Dom		10
Świbna	Dom		14
Świbna	Dom		15
Świbna	Dom		19
Świbna	Dom		20
Świbna	Dom	Stary Jasień – „Przy Mostach”	32 – 33
Zabłocie	Cmentarz		
Zabłocie	Kostnica		
Zabłocie	Park		
Zabłocie	Remiza strażacka		
Zabłocie	Dom		3
Zabłocie	Dom		5
Zabłocie	Dom		6
Zabłocie	Dom		7
Zabłocie	Dom		11
Zabłocie	Budynek gospodarczy		11
Zabłocie	Dom		12
Zabłocie	Dom		13
Zabłocie	Dom		14
Zabłocie	Dom		15
Zabłocie	Dom		16
Zabłocie	Dom		17
Zabłocie	Dom		18
Zabłocie	Dom		27
Zabłocie	Dom		28
Zabłocie	Dom		30
Zabłocie	Dom		32
Zabłocie	Dom		33
Zabłocie	Dom		35
Zabłocie	Dom		36
Zabłocie	Dom		37
Zabłocie	Budynek gospodarczy		37
Zabłocie	Dom		38
Zabłocie	Dom		41
Zabłocie	Dom		42
Zabłocie	Dom		43
Zabłocie	Dom		47
Zabłocie	Dom		48
Zabłocie	Dom		49
Zabłocie	Dom		58
Zabłocie	Dom		59
Zabłocie	Dom		60

Zabłocie	Dom		61
Zabłocie	Dom		62
Zabłocie	Dom		64
Zabłocie	Dom		65
Zabłocie	Dom		66
Zabłocie	Budynek gospodarczy		66
Zabłocie	Dom		67
Zabłocie	Dom		68
Zabłocie	Dom		69
Zabłocie	Dom		70
Zabłocie	Dom		73
Zabłocie	Dom		74
Zabłocie	Dom		76
Zabłocie	Dom		77
Zabłocie	Dom		78
Zabłocie	Dom		84
Zabłocie	Dom		88
Zabłocie	Dom - leśniczówka		90
Zieleniec	Dom		1
Zieleniec	Dom		13

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, 2011;

ZAŁĄCZNIK NR 2a: Miejscowość Wicina, gmina Jasień – wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków zatwierdzonej przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze.

Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr domu
1	2	3	4
Wicina	Układ ruralistyczny		
Wicina	Kościół par. p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa		31
Wicina	Cmentarz		
Wicina	Dom		5
Wicina	Dom		6
Wicina	Dom		8
Wicina	Dom		9
Wicina	Dom		10
Wicina	Dom		11
Wicina	Dom		12
Wicina	Dom		14
Wicina	Dom		17
Wicina	Dom I		22
Wicina	Dom II		22
Wicina	Dom		46
Wicina	Dom		47
Wicina	Dom		48
Wicina	Dom		49
Wicina	Dom		51
Wicina	Dom		53
Wicina	Dom		59
Wicina	Dom		60
Wicina	Dom		62
Wicina	Dom		63

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, 2011;

ZAŁĄCZNIK NR 3: Gmina Jasień – wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego.

Lp.	Miejscowość	Adres	Wpis	Załącznik	Znak rejestru	Data
1.	Jasień	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Różańcowej	Elementy wystroju i wyposażenia	<p>1. Płyta epitafijna Zofii von Rabenau</p> <p>2. Polichromowany strop drewniany ze scena Wniebowzięcia Chrystusa w otoczeniu ośmiu scen pasyjnych: „Zwiastowanie”, „Boże Narodzenie”, Chrzest w Jordanie”, „Ostatnia Wieczerza”, Modlitwa w Ogrójcu”, „Ukrzyżowanie”, „Zdjęcie z Krzyża”, „Zestanie Ducha Świętego”</p> <p>3. Prospekt organowy</p> <p>4. Tablica z herbem miasta Jasień z tablicą inskrypcyjną na zewnętrznej ścianie kościoła</p> <p>5. Krzyż pokutny przy cokole elewacji płd. kościoła</p>	L-B-33	24.04.2006

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, 2012

ZAŁĄCZNIK NR 4: Gmina Jasień – wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego.

Miejscowość	Nr stanowiska	Funkcja	Chronologia	Nr rejestru
1	2	3	4	5
Guzów	I	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	46 – 1968
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	III	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	47 – 1968
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	IV	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	273 – 1970
		Osada	Kultura łużycka	
Guzów	V	Osada	Średniowiecze	274 – 1970
Guzów	VI	Ślad osadniczy	Pradzieje	275 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	I	Grodzisko	Halsztat, kultura łużycka	L – 6/C
Wicina	II	Osada	Epoka kamienia	78 – 1968
		Osada	Wczesna epoka brązu?	
		Osada	Halsztat, kultura łużycka	
		Osada	Późne średniowiecze	
Wicina	IV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	79 – 1968
Wicina	V	Osada	Halsztat, kultura łużycka	137 – 1968
		Osada	Wczesna epoka brązu	
Wicina	VII	Osada	Okres wpływów rzymskich	259 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	VIII	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	260 – 1970
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	IX	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	261 – 1970
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	X	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	262 – 1970
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XI	Osada	Halsztat	263 – 1970
		Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	
		Ślad osadniczy	Halsztat – okres lateński, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XII	Ślad osadniczy	Pradzieje	264 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	XIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	265 – 1970
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XIV	Osada	Pradzieje	266 – 1970
		Ślad osadniczy	Epoka kamienia	
		Osada	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	

1	2	3	4	5
Wicina	XV	Ślad osadniczy		267 – 1970
		Osada	Wczesna epoka brązu	
		Osada	Halsztat	
Wicina	XVII	Cmentarzysko	Halsztat, kultura łużycka	268 – 1970
Wicina	XVIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	269 – 1970
Wicina	XIX	Osada	Halsztat, kultura łużycka	270 – 1970
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XX	Osada	Epoka brązu, kultura łużycka	271 – 1970
Wicina	XXI	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	272 – 1970
Wicina	XXII	Cmentarzysko	Epoka brązu – halsztat	250 – 1970
Wicina	XXIII	Osada	Wczesna epoka brązu	250 – 1970
Zabłocie	I	Osada	Halsztat – okres lateński, kultura łużycka	233 – 1970
Zabłocie	II	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	234 – 1970
Zabłocie	III / IV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	235, 236 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	V	Osada	Kultura łużycka	237 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	VI	Osada	Halsztat, kultura łużycka	238 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	6/2	Osada	Halsztat, kultura łużycka	238 – 1970
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
Zabłocie	VII	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	239 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	VIII	Osada	Kultura łużycka	240 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	IX	Osada	Kultura łużycka	241 – 1970
Zabłocie	X	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	242 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XI	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	243 – 1970
Zabłocie	XII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	244 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	245 – 1970
Zabłocie	XIV	Ślad osadniczy	Pradzieje	246 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	247 – 1970
Zabłocie	XVI	Osada	Halsztat, kultura łużycka	248 – 1970
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XVII	Osada	Epoka brązu, kultura łużycka	249 – 1970

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, 2011.

ZAŁĄCZNIK NR 5: Gmina Jasień – wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków województwa lubuskiego.

Miejscowość	Nr stanowiska	Funkcja	Chronologia	Obszar AZP
1	2	3	4	5
Budziechów	1	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	2	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	3	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	4	Punkt osadniczy	Halsztat, kultura łużycka	65 – 09
Budziechów	5	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	6	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	7	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	8	Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	9	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	10	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	11	Osada	Okres wpływów rzymskich?	65 – 09
		Punkt osadniczy	Pradzieje	
		Osada	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	12	Punkt osadniczy	Okres lateński, kultura jastorska	65 – 09
		Osada	Późny okres wpływów rzymskich	
		Punkt osadniczy	Pradzieje	
Budziechów	13	Punkt osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Cmentarzysko?	Halsztat, kultura łużycka	
		Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	14	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 09
Budziechów	15	Punkt osadniczy	Halsztat, kultura łużycka	65 – 09
		Osada	Późny okres wpływów rzymskich	
		Osada	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	16	Osada	Halsztat / okres lateński, kultura łużycka	65 – 09
		Punkt osadniczy	Pradzieje	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	

1	2	3	4	5
Budziechów	17	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Budziechów	18	Cmentarzysko	Kultura łużycka	65 – 09
		Cmentarzysko	Okres wpływów rzymskich	
Bieszków	I	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	66 – 10
Bronice	I	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Bronice	II	Ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Bronice	III	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	66 – 09
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Bronice	IV	Ślad osadniczy	Halsztat – okres lateński, kultura łużycka	66 – 09
Bronice	V	Ślad osadniczy		66 – 09
		Ślad osadniczy	Halsztat	
Bronice	VI	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Kultura łużycka	
Bronice	VII	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	66 – 09
		Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	
Golin	I	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	66 – 09
Golin	II	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	66 – 09
Golin	III	Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Golin	IV	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Golin	V	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Golin	VI	Osada	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Golin	VII	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Golin	VIII	Ślad osadniczy	Epoka brązu	66 – 09
Guzów	I	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	II	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	III	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	IV	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	65 – 10
		Osada	Kultura łużycka	
Guzów	V	Osada	Średniowiecze	65 – 10
Guzów	VI	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	

1	2	3	4	5
Guzów	VII	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Osada	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	VIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	IX	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
Guzów	X	Osada	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XI	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XII	Osada?	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Guzów	XIII	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XIV	Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XV	Osada	Okres lateński, kultura jastorfska	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XVI	Osada	Wczesna epoka brązu	65 – 10
		Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Pradzieje	
Guzów	XVII	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Guzów	XVIII	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XIX	Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	65 – 10
		Osada	Późne średniowiecze	
Guzów	XX	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Guzów	XXI	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
Guzów	XXII	Cmentarzysko	Kultura łużycka	65 – 10
Guzów	XXIII	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Guzów	XXIV	Skarb	Epoka brązu, kultura łużycka	65 – 10
Jabłonec	I	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	66 – 09
Jabłonec	II	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	66 – 09
Jabłonec	III	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	66 – 09
Jabłonec	IV	Ślad osadniczy	Pradzieje	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jabłonec	V	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	66 – 09
Jabłonec	VI	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jabłonec	VII	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
Jabłonec	VIII	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
Jabłonec	IX	Ślad osadniczy	Neolit / wczesna epoka brązu	66 – 09
		Ślad osadniczy	Kultura łużycka	

1	2	3	4	5
Jabłoniec	X	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	66 – 09
Jabłoniec	XI	Ślad osadniczy	Neolit / wczesna epoka brązu	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasień	1	Cmentarzysko	Epoka brązu, kultura łużycka	65 – 09
Jasionna	I	Osada	Halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Jasionna	II	Osada	Neolit	66 – 09
Jasionna	III	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasionna	IV	Ślad osadniczy	Pradzieje	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasionna	V	Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasionna	VI	Ślad osadniczy	Pradzieje	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasionna	VII	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Jasionna	VIII	Osada	Kultura łużycka	66 – 09
Jasionna	IX	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	66 – 09
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
Jurzyce	2	Osada	Kultura łużycka	66 – 08
Lisia Góra	I	Ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Lisia Góra	II	Cmentarzysko?	Epoka brązu	66 – 09
Świbna	I	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	66 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Świbna	II	Ślad osadniczy	Pradzieje	66 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	I	Grodzisko	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	II	Osada	Epoka kamienia	65 – 10
		Osada	Wczesna epoka brązu?	
		Osada	Halsztat, kultura łużycka	
		Osada	Późne średniowiecze	
Wicina	III	Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	65 – 10
		Ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka	
Wicina	IV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	V	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Osada	Wczesna epoka brązu	
Wicina	VI	Osada	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	VII	Osada	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	VIII	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	

1	2	3	4	5
Wicina	IX	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	X	Osada	Epoka brązu – Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XI	Osada	Halsztat	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	
		Ślad osadniczy	Halsztat – okres lateński, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XII	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	XIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XIV	Osada	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Epoka kamienia	
		Osada	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XV	Ślad osadniczy		65 – 10
		Osada	Wczesna epoka brązu	
		Osada	Halsztat	
Wicina	XVI	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	
		Osada	Halsztat, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XVII	Cmentarzysko	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	XVIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	XIX	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Średniowiecze	
Wicina	XX	Osada	Epoka brązu, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	XXI	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	XXII	Cmentarzysko	Epoka brązu – halsztat	65 – 10
Wicina	XXIII	Osada	Wczesna epoka brązu	65 – 10
Wicina	XXIV	Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	65 – 10
		Osada	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Wicina	XXV	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	
		Osada	Halsztat, kultura łużycka	
Wicina	XXVI	Ślad osadniczy	Neolit	65 – 10
		Ślad osadniczy	Pradzieje	
		Osada	Halsztat, kultura łużycka	
Wicina	XXVII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
Wicina	XXVIII	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	65 – 10

1	2	3	4	5
Wicina	XXIX	Ślad osadniczy	Wczesna epoka brązu	65 – 10
		Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
Wicina	XXX	Cmentarzysko	Wczesna epoka brązu	65 – 10
Wicina	XXXI	Osada	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Osada	Wczesne średniowiecze	
Wicina	XXXII	Ślad osadniczy	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Wicina	XXXIII	Osada	Epoka brązu, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Neolit	
Zabłocie	I	Osada	Halsztat – okres lateński, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	II	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	III / IV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	V	Osada	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	VI	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	6/2	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
Zabłocie	VII	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	VIII	Osada	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	IX	Osada	Kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	X	Ślad osadniczy	Kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XI	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XIV	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XVI	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XVII	Osada	Epoka brązu, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XVIII	Ślad osadniczy	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XIX	Ślad osadniczy	Pradzieje	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XX	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Neolit	

1	2	3	4	5
Zabłocie	XXI	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XXII	Osada	Okres wpływów rzymskich	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XXIII	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zabłocie	XXIV	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XXV	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XXVI	Ślad osadniczy	Neolit	65 – 10
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XXVII	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	65 – 10
		Ślad osadniczy	Kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zabłocie	XXVIII	Osada	Halsztat, kultura łużycka	65 – 10
Zieleniec	I	Ślad osadniczy	Neolit	66 – 09
		Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	
Zieleniec	II	Osada	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Zieleniec	III	Osada?	Epoka brązu – halsztat, kultura łużycka	66 – 09
Zieleniec	IV	Ślad osadniczy	Pradzieje	66 – 09
		Ślad osadniczy	Wczesne średniowiecze	
		Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, 2011.

ZAŁĄCZNIK 6: – Miejscowości historyczne gminy Jasień

Bieszków - (nazwa niemiecka: **Bertelsdorf**, łużycka: **Bješkow**; w latach 1945-1947 - **Bolesławice**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 141 mieszkańców, położona jest przy drodze powiatowej łączącej Jasień, także Roztoki, Wicinę i Świbną. Wieś o planie wielodrożnicy wywodzącej się z planu ulicówki., mająca zabudowę rozluźnioną w układzie kalenicowo-szczytowym, pochodzącą w większości z końca XIX wieku i początku XX wieku. Historycznie wymieniony po raz pierwszy w spisie dóbr ziemskich Żar w roku 1381. Od XV do XVIII w. lenna dzierżyła rodzina Reinsbergów. Wiele budynków rozebrano po 1945 roku. Dominantą był zespół folwarczny, istniejący w XIX wieku, położony w południowej części wsi. W pobliżu drogi do Jasienia znajduje się cmentarz wiejski, założony w drugiej połowie XIX w. Czynny. Na jego terenie stylowy budynek kaplicy cmentarnej.

Bronice – (nazwa niemiecka: **Brinsdorf**, łużycka: **Baranojce**; w latach 1945-1947 - **Niewachłów**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, zamieszkuje ją 137 osób, Położona jest przy drodze wojewódzkiej prowadzącej z Jasienia do Tuplic i Trzebiela. Założona na planie ulicówki, w XIX i XX w. rozwinięty w wielodrożnicę. Zabudowa szczytowo kalenicowa, na peryferiach rozproszona, pochodzi w większości z końca XIX i początku XX wieku.. Po raz pierwszy nazwa wsi pojawia się w 1538 roku. W okresie wojny 30-letniej zniszczona całkowicie.

Wieś położona jest u stóp Owczej Góry (166,4), najwyższego wzniesienia w gminie. Dominanta, jaką był folwark w XIX wieku położony po wschodniej stronie wsi, straciła na wartości ze względu na liczne wyburzenia. Cmentarz poewangelicki z początków XIX w. z zachowanymi mogiłami, nagrobkami i grobowcami.

Budziechów – (nazwa niemiecka: **Baudach**, łużycka: **Budych**; w latach 1945-1947 - **Budy, Budenice**).

Wieś sołecka w gminie Jasień. Zamieszkały przez 384 osób, położona przy drodze wojewódzkiej łączącej Lubsko z Żarami.. Budziechów jest starą wsią, jednak pierwsze źródłowe wiadomości pochodzą z połowy XIII w. W 1482 Hohenzollernowie wcielili Lubsko pod swoje panowanie, również część Budziechowa znalazła się w granicach brandenburskich. Podział granic państwowa przebiegał wzdłuż drogi wiejskiej i trwał do 1815 r., a później wieś dzieliła granica administracyjna powiatu Krosno i Żary. Nawet po I wojnie światowej urzędowało we wsi dwóch wójtów. Dobrze zachowany układ przestrzenny (owalnicowy), z kościołem w nawsiu i usytuowanym założeniem dworskim. Zabudowa zwarta sięga połowy XIX wieku. Zagrody składają się z 4 – 5 budynków usytuowanych na planie podkowy lub litery „L”. Współcześnie wprowadzono dysharmonizujący pawilon. Najstarszą dominantą jest barokowy kościół wzniesiony w 1768 roku jako salowy na planie prostokąta. Od zachodu w 1882 roku dobudowano ceglana, neogotycka wieżę. Dominantę przestrzenną stanowi także zespół dworsko – folwarczny istniejący w XIX wieku, po południowej stronie wsi, w którym wyróżnia się dwór wzniesiony około 1800 roku, w stylu klasycyzmu. Jest to budynek parterowy z użytkowym poddaszem, nakryty dachem mansardowym. Folwark założony na planie czworoboku, z którego pozostała obora z pierwszej połowy XIX wieku. Z Budziechowa

pochodzi Joachim Leopold Haupt (1797- 1874) – wybitny humanista, łużycki folklorysta, współpracownik Jana Arnosta Smolana.

Golin – (nazwa niemiecka: **Guhlen**, łużycka: **Gólin**; w latach 1945-1947 - **Gołów**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, mieszka tu 128 osoby, położona jest przy drodze powiatowej prowadzącej z Zieleńca do Lipska Żarskiego i do Jasienia przez Jabłoniec.. Ulicówka, domy posadowione w zabudowie szczytowej- kalenicowej pochodzą z XIX wieku (w większości z II połowy XIX wieku) i początków XX wieku. Golin po raz pierwszy wymieniają dokumenty w 1312 r. jako lenna przynależne Bibersteinom.

Po zachodniej stronie wsi istniał zespół dworsko-folwarczno-parkowy datowane na XIX wiek i początek XX wieku. Dominanta te straciła na wartości, gdyż zachowały się do dzisiaj tylko jeden budynek gospodarczy. Z dawnego założenia dworskiego zachował się również park ze starodrzewem, Wiele drzew liczy 4.5 m obwodu.

Najstarszym budynkiem w wsi jest dom nr 1 przy drodze do szkoły, pochodzi z końca XVIII w. Pod jednym dachem mieściła się część mieszkalna i gospodarcza. Tuż obok, ale nieco w głębi stoi duży piętrowy folwarczny budynek mieszkalny, również z końca XVIII w. Niestety, oba bliskie ruiny. Dawny Gasthof (dom nr 36), dziś pełni rolę wiejskiej świetlicy. We wsi odnaleźć można 5 - XIX wiecznych kamiennych drogowskazów. Za wsią (1 km), w kierunku Jaryszowa, pozostałości ewangelickiego cmentarza. Przez wieś przebiega 15 południk dł. geogr. wschodniej.

Guzów – (nazwa niemiecka: **Guschau**, łużycka: **Gusow**; w latach 1945-1947 - **Kusza, Gościeszów**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 227 mieszkańców, położona przy drodze powiatowej prowadzącej z Jasienia w stronę Nowogrodu Bobrzańskiego.. Guzów jest wsią o układzie wielodrożnicowym rozwiniętym w XIX i XX w. Zabudowa zwarta, kalenicowo – szczytowa, pochodzi w większości z 3 i 4 ćwierci XIX wieku i początków XX wieku. Zagrody składają się z 4 – 5 budynków usytuowanych przeważnie na planie podkowy. Brak dominant. Wieś musi mieć bardzo stara metrykę, gdyż jego najbliższa okolica zamieszkiwana była niemal od zawsze. Zarejestrowanych jest tutaj 24 stanowisk archeologicznych, od śladów osadniczych epoki kamiennej, osad i cmentarzysk kultury łużyckiej z okresu brązu , przez starożytność do wczesnego i późnego średniowiecza. Po raz pierwszy wymieniony został w spisie lennych dóbr żarskich Bibersteinów w roku 1381. Bardzo wcześnie zamieniony został w dobra kameralne władztwa żarskiego.

Jabłoniec – (nazwa niemiecka: **Gablentz**, łużycka: **Jabłońc**; w latach 1945-1947 - **Jabłonka, Jabłonice**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, zamieszkuje ją 254 osoby, położona jest na południe od Jasienia, przy drodze powiatowej. Wieś o zatartym nieco planie owalnicowym rozwiniętym i przekształconym w XIX - XX wieku. Pierwotny układ owalnicowy jest nieco zatarty lecz wyraźnie czytelny w obecnym planie. Zabudowa zagrodowa zwarta o układzie kalenicowo – szczytowym pochodzi z II połowy XIX i początku XX wieku. Kilka budynków sięga końca XVIII wieku. Są one w złym stanie technicznym. Zagrody w kształcie litery „L” i podkowy. Pierwsze dokumenty wymieniają wieś w 1348 r. i właściciela Dereskina v. Weissensee, który jest wasalem dóbr ziemskich majątku żarskiego. Od 1482 ulega rozpadowi na część brandenburską i część łużycką. To późniejsze prusko-saksońskie

kondominium trwało do 1815 r. Dominantą wysokościową wsi jest kościół filialny wzniesiony w latach 1717 – 1719 w stylu barokowym. Murowany z kamienia i cegły, salowy, od wschodu zamknięty trójbocznie. Do kościoła przylega zakrystia i kruchta. Nad zachodnią częścią korpusu wzniesiono drewnianą wieżę zwieńczoną hełmem z latarnią. We wnętrzu XVIII wieczna ambona i tablica przedstawiająca siedmioro zmarłych dzieci Wiedebacha. Znana jest na ten temat miejscowa legenda.

Jaryszów – (nazwa niemiecka: **Gersdorf**, łużycka: **Jaryšow**; w latach 1945-1947 – **Jęczmienna Góra**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy około 179 mieszkańców, położona jest przy drodze powiatowej na południe od Jasienia.. Wieś o planie bez wyraźnego charakteru wywodzącego się z rzędówki, wyraźnie rozdzielona na część wiejską i dworską. Zabudowa rozluźniona w układzie kalenicowo – szczytowym pochodzi z końca XIX i początku XX wieku. Pierwsza wzmianka o Jaryszowie pochodzi z urbariusza żarskiego z 1381 r.

Dominantą jest zespół folwarczny położony w północno – zachodniej części wsi. Założony w II połowie XIX wieku na planie podkowy. W XIX wieku przebudowano go gruntownie, zacierając cechy stylowe. Dwór rozebrano w końcu lat 70. XX w. Na zachodnim krańcu wsi współcześnie wzniesiono dysharmonizujące wielorodzinne budynki mieszkaniowe zlokalizowane w pobliżu folwarku. Najstarszym bez wątpienia budynkiem we wsi jest dom nr 26 pochodzący z końca XVIII w. Pierwotnie był to klasyczny, przysłupowy dom łużycki zbudowany z drewna. W wyniku remontów i modernizacji stracił te cechy, chociaż w swoim szczycie od drogi wciąż posiada przysłupy. Park podworski z licznym strodzewem, z wieloma okazami pomnikowych drzew. Był częścią zespołu dworsko-folwarcznego. Mieszkalne domy folwarczne tzw. czworaki ustawione z północnej strony drogi dojazdowej do założenia folwarcznego. W południowo-wschodnim końcu wsi, na skraju lasu, cmentarz wiejski założony w II połowie XIX w. Przez wieś przebiega 15 południk dł. geogr. wschodniej.

Jasień – (nazwa niemiecka: **Gassen**, łużycka: **Gašyn**, w latach 1945-1947 - **Goclaw, Jasioń**).

Miasto. Ilość mieszkańców 4595. Pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1310 r., gdy to wieś Gassen pojawia się w posiadaniu łużyckiego rodu Wiedebachów. Prawa miejskie od 1660 r. Miasto pozostaje własnością szlachecką niemal do końca XIX w. Samodzielność samorządową mieszkańcy zyskali w połowie 19 stulecia. W tym okresie następuje szybkie uprzemysłowienie miasta i jego znaczny rozwój. Jest dzisiaj miastem o charakterze przemysłowym.

Kościół parafialny MB Różańcowej z 1731 r.

Krzyż pokutny uznany za najmniejszy w Polsce.

Pałac barokowy z 1780 r. – dawna siedziba właścicieli miejskich, później ratusz miejski, po wojnie biura Gminnej Spółdzielni SCH, obecnie własność prywatna.

Zespół domów folwarcznych przy ul. Powstańców Warszawskich

Budynek Bractwa Kurkowego (Dom Strzelca) – obecnie Gminny Dom Kultury

Eklektyczne budynki mieszkalne przy pl. Wolności i ul. Jana Pawła II.

XVIII wieczna kaplica grobowa rodziny Rabenau na miejskim cmentarzu.

Park willowy Flóthera przy ul Przemysłowej z wieloma cennymi i egzotycznymi drzewami.

Przy drodze do Wiciny resztki dawnej filii obozu koncentracyjnego w Gross Rossen.

Jasionna – (nazwa niemiecka: **Jessen**, łużycka: **Jeserńa**; w latach 1945-1947 - **Janów**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 52 mieszkańców, Położona jest przy drodze powiatowej na północny – zachód od Bronic. Mała ulicówka o zabudowie zagrodowej rozluźnionej w układzie szczytowo – kalenicowym pochodzącej w większości z 4 ćwierci XIX wieku i początku XX wieku. Osadnictwo sięga tu okresu kultury łużyckiej. Obecna wieś wymieniona jest dopiero w 1500 r. jako wieś rycerska rodu Kalckreuthów. W nieznanym czasie, w centrum wsi założono folwark. Zachowany pałac pochodzi z 1775 i folwark z 1767 roku.. Dominantą jest jednolite założenie folwarczne założone w XVIII wieku, w którym wyróżnia się pałac zbudowany w 1775 roku. Jest to piętrowy budynek założony na planie wydłużonego prostokąta, zamkniętego dachem mansardowym. Zabudowa folwarczna (parterowa) usytuowana jest wokół prostokątnego podwórza. Dzisiaj zespół ten uległ dużemu zubożeniu.

Park przypałacowy. W drzewostanie buki, dęby, lipy, topole czarne, jesion wyniosły, robinie. Na niektóre drzewa wchodzi kwitnące okazy bluszczu pospolitego.

Z południowej strony wsi, na wzniesieniu, sytuowany cmentarz wiejski. Najstarsze groby pochodzą z drugiej połowy XIX w.

Przy drodze do Zieleńca (w połowie jej długości)- stoją trzy okazałe 400-letnie dęby szypułkowe.

Kaplica Miłosierdzia Bożego adaptowana z byłego budynku szkolnego.

W Jasionnej stał drewniany dom o konstrukcji przysłupowej, zbudowany w II połowie XVIII w. W 1975 r. został przeniesiony do skansenu w Ochli.

Jurzyn – (nazwa niemiecka: **Jüritz**, łużycka: **Ježyn**, w latach 1945-1947 - **Jurzyce**, **Jeżyce**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, zamieszkała przez 79 osób, położona na południowy – zachód od Jasionnej przy drodze powiatowej. Pierwotnie miała okrąglicą, obecnie układ ulicowo-placowy. Zabudowa rozluźniona w układzie szczytowo-kalenicowym pochodzi w większości z końca XIX wieku i początku XX wieku. Plan wsi jest częściowo zatarty poprzez ubytki w zabudowie. Wieś występuje w źródłach po raz pierwszy w 1538 r. jako własność rycerska, powiązana z dobrami Jasionnej.

We wsi resztki założenia folwarcznego z małym parkiem.

Cmentarz wiejski założony w XIX w., adoptowany na współczesne pochówki.

Lipsk Żarski – (nazwa niemiecka: **Liebsgen**, łużycka: **Lipsk**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, mieszka tu 54 osób, położona jest przy drodze powiatowej na południowych kresach gminy. Wieś ma plan małej wielodrożnicy, zaś zabudowę z końca XIX w, rozluźnioną, o układzie szczytowo-kalenicowym. Śladem osadniczej penetracji terenu jest cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich, datowane ogólnie na III –V w. n.e. pierwsze wzmianki historyczne pochodzą z 1581 r., kiedy to wieś należy bezpośrednio do dóbr żarskich. Później wieś wasalna.

Dominantą jest założony w południowej części wsi w XIX wieku, na planie czworoboku folwark. Po 1945 r. roku stracił na wartości jako dominanta, gdyż większość budynków zostało rozebranych. Zachował się jeden budynek mieszkalny. Jeszcze w latach 70-tych XX w. stał tu dwór, w którym planowano otworzyć szkołę rolniczą. Dzisiaj całkowicie zniszczony, pozostały tylko fragmenty murów i fundamenty.

Nad Lubszą, opodal mostu, resztki dużego młyna.

Dobrze zachowany park. Wśród drzewostanu: kasztanowce, lipy dęby, buki i świerki.

Za wsią, w kierunku południowo-zachodnim znajduje się nieczynny poewangelicki cmentarz wiejski.

Lisia Góra – (nazwa niemiecka: **Liesegar**, łużycka: **Liša Góra**; w latach 1945-1947 - **Łysa Góra**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, zamieszkują tutaj 135 osoby, położona przy drodze wojewódzkiej Jasień – Tuplice – Trzebiel.. Pierwotnie wieś o układzie placowo-ulicowym, dzisiaj wielodrożnica o rozluźnionej zabudowie zagrodowej w układzie szczytowo-kalenicowym. Większość budynków z końca XIX i początków XX w. Pierwsza wzmianka pochodzi z urbariusza żarskiego z 1381 r. Dominantą był zespół folwarczny, położony w południowej części wsi, założony pod koniec XIX wieku, na planie wieloboku. Stracił na wartości jako dominanta, gdyż po 1945 roku część zabudowań rozebrano. Resztki parku przylegającego pierwotnie do XVIII wiecznego, dzisiaj nieistniejącego, dworu. Do ciekawszych należy dom kryty dachem naczółkowym pochodzący z końca XVIII lub początków XIX w. Resztki małego cmentarza wiejskiego z północnej strony wsi. Przez wieś przebiega 15 południk dł. geogr. wschodniej.

Mirkowice - (nazwa niemiecka: **Meiersdorf**, łużycka: **Mirkojce**; w latach 1945-1947 - **Majczówka**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 184 mieszkańców, położona jest na północny – wschód od Jasienia. Obecnie wielodrożnica wywodząca się z ulicówki, czytelnej jeszcze w obecnym planie wsi. Zabudowa wsi jest zwarta w układzie szczytowo-kalenicowym, pochodzi w większości z końca XIX wieku i początku XX wieku. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1381 r. Jest wsią kameralną władztwa żarskiego.

Dominantą jest powstały w II połowie XIX wieku w południowej części wsi na planie czworoboku, zespół folwarczny. Zdegradowany poprzez wprowadzenie wielorodzinnego budynku mieszkalnego.

Roztoki – (nazwa niemiecka: **Rodstock**, łużycka: **Roztok**; w latach 1945-1947 - **Strunnice**).

Wieś sołecka w Gminie Jasień, liczy 61 mieszkańców, położona przy drodze powiatowej pomiędzy Wiciną a Bieszkowem Posiada plan wielodrożnicy, który rozwinął się na przełomie XIX i XX w. z

planu ulicowo-placowego. Z tego też okresu pochodzi zabudowa zagrodowa o układzie kalenicowo-szczytowym. Wieś wymieniona w dokumencie z 1381 roku, jako 10-łanowa. We wsi zachował się krzyż pokutny. Brak dominant. Wzdłuż drogi wiejskiej płynie strumień biorący początek za wsią Łukawy, a wpływający do Szyszyny przed Wiciną, na nim wiele kładek i mostków.

Na wiejskim placu duży kamienny krzyż pokutny datowany na XIV-XVI w. Miejscowa legenda mówi, że wystawiony był za zabicie dziewczyny przez zazdrosnego zalotnika, lub według innej wersji, jako pokuta wsi za zabicie napoleońskiego oficera.

Świbna – (nazwa niemiecka: **Zwippendorf**, łużycka: **Šwibna**; w latach 1945-1947 - **Michałówka**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, zamieszkała przez 153 osoby, położona przy drodze wojewódzkiej Żary – Jasień – Lubsko. Posiada zabudowę zwartą w przewadze budynków ustawionych szczytowo, które pochodzą z XIX w. przeważnie z jego II połowy i początków wieku XX. W układzie wsi czytelny jest pierwotny układ ulicowo-placowy, mimo przecięcia drogą przelotową na zachód od wsi. Ciągłe wyraźny jest też stary podział na część wiejską i część dworską. W średniowieczu wieś była dobrami lennymi władztwa żarskiego. Najstarsza wiadomość o niej pochodzi z rejestru z 1381 r. Dominantą przestrzenną jest XIX wieczny zespół pałacowo – parkowo – folwarczny położony w północno – zachodniej części wsi, na planie czworoboku, w którym znajduje się pałac i spichlerz. Wśród zabudowy folwarcznej wyróżnia się pałac wzniesiony w 1710 roku w stylu barokowym. Murowany z cegły, piętrowy założony na rzucie prostokąta o dachu mansardowym. W 1772 roku zbudowano spichlerz piętrowy o wysokim dachu, założony na planie prostokąta.

Wicina – (nazwa niemiecka: **Witzen**, łużycka: **Witcyn**; w latach 1945-1947 - **Wilczyna, Wyczyn**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 202 mieszkańców, położona jest przy drodze powiatowej z Jasienia w stronę Nowogrodu Bobrzańskiego. Pierwotnie okolnica, później po pożarze zamieniona w szeroka ulicówkę, w drugiej połowie XIX i na początku XX w. rozwinięta w wielodrożnicę. Zabudowa zagrodowa częściowo rozproszona. Historycznie wymieniona po raz pierwszy w spisie ziemskim władztwa żarskiego jako wieś kameralna. Plan wsi wzbogaca staw i kanał Wicina. Zabudowa zwarta, w starszej części w większości w układzie szczytowym. Pochodzi w większości z II połowy XIX wieku i początku XX wieku. Współcześnie wprowadzono dysharmonizujące budynki szkoły i plebani. Dominantą wysokościową jest kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa. Neogotyck. Postawiony w latach 1862-65 w miejscu starego szachulcowego. W centrum wsi, na rozdrożu stoi Dąb Lutra – drzewo pomnik, posadzone w 1883 r. w 4-setletnią rocznicę urodzin Lutra.

Wicinie znajduje się cenny zabytek archeologiczny – duże gród metalurgów ludności kultury łużyckiej sprzed 2500 lat. Stanowisko archeologiczne usytuowane na łąkach ok. 1 km od wsi. Osada obronna w Wicinie jest miejscem szczególnym. Zbudowana ok. 700 lat p.n.e. na niedostępnych rozlewiskach Lubszy, została w połowie VI w. p.n.e. całkowicie zniszczona przez Scytów. Napad, który był całkowitą klęską dla lokalnej społeczności, stał się błogosławieństwem dla archeologów. Pod warstwą spalenizny zgłiszczą osady przetrwały nietknięte prawie 2500 lat. Przedmioty wydobyte w trakcie wieloletnich badań wykopaliskowych (ozdoby brązowe, złote, szklane i żelazne, elementy uzbrojenia, narzędzia i ceramikę) prezentowane są w Muzeum Środkowego Nadodrza w Świdnicy.

Zabłocie – (nazwa niemiecka: **Sablath** - od 1937 **Raudenberg**, łużycka: **Zabloto**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 355 mieszkańców, położona przy drodze powiatowej z Jasienia w stronę Nowogrodu Bobrzańskiego. Pierwotnie szeroka ulicówka, rozwinięta w XIX i XX w. w obecny plan wielodrożnicy. Zabudowa zagrodowa zwarta w układzie szczytowym pochodzi z XIX w. Po raz pierwszy wymienione jako własności żarskich Bibersteinów w 1381 r. Wieś pozostała do końca feudalizmu wsią żarskiej kamery. Zabłocie należy do największych wsi w gminie. Ewidentnie słowiańska nazwa wskazuje na jej stary rodowód zapewne XIII – wieczny. Folwark, założony na obrzeżu wsi, powstał prawdopodobnie już w średniowieczu, lecz jego obecna zabudowa, podobnie jak okazałego parku, pochodzi z XIX wieku. Zabudowa zagrodowa, zwarta, w układzie szczytowym pochodzi z XIX wieku. Wiele budynków pochodzi z I połowy XIX wieku. Widoczny na XIX wiecznych planach zespół folwarczny, już współcześnie stracił charakter dominanty przestrzennej. Mały park ze stylowym budynkiem należał przed wojną do Żeńskiego Obozu Hufca Pracy Niemieckiej Młodzieży. Dominantę dzisiaj stanowi kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia N.M.P., wystawiona przez mieszkańców, wyświęcona w 2001 r. Wiele budynków mieszkalnych tworzy zespół o dużej wartości architektonicznej. Przy wschodnim wylocie wsi cmentarz wiejski z XIX wiecznymi mogiłami i nagrobkami.

Zieleniec – (nazwa niemiecka: **Grünholzel**, łużycka: **Zeleny Gózdźik**; w latach 1945-1947 **Zielonka**).

Wieś sołecka w gminie Jasień, liczy 62 mieszkańców, położona przy drodze wojewódzkiej Jasień – Tuplice – Trzebiel. Pierwotnie mała ulicówka, obecnie plan wielodrożnicy. Zabudowa zagrodowa, rozluźniona, szczytowo-kalenicowa pochodzi z połowy XIX i początku XX w. Wymieniony po raz pierwszy w 1381 jako wieś lenna przynależna władztwu żarskiemu. W centrum wsi, tuż przy zakrętach drogi głównej stoi budynek będący przed wojną wiejską restauracją i świetlicą.

Na uwagę zasługuje kamienno-ceglana stodoła w zagrodzie nr 1, w przestrzeni pomiędzy nią a budynkiem mieszkalnym kamienno-ceglany mur z przejazdem.

Poza wsią, w kierunku północnym znajduje się cmentarz leśny z drugiej połowy XIX w., poewangelicki, nieczynny, całkowicie pochłonięty przez las.